

לקוטי תורה • פרשת שלח • מאמר 9

והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם וגוי למען תזכרו וגוי

”והיה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם” (במדבר טו, לט)

הציצית אינה אלא חוטים הנמשכים מן הבגד: האהבה והיראה שבלב, הלבן והתכלת, נמשכות מן הלבוש המקיף העשוי ממצוות מעשיות, ששורשו בלבוש העליון של ה' עצמו. ראיית החוטים אמורה להזכיר לאדם עד כמה גדול הלבוש כולו של המצוות.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/likkutei-torah/shelach/9](https://likuteitorah.com/he/likkutei-torah/shelach/9)

הנקודה

הציצית אינה אלא חוטים הנמשכים מן הבגד: האהבה והיראה שבלב, הלבן והתכלת, נמשכות מן הלבוש המקיף העשוי ממצוות מעשיות, ששורשו בלבושו העליון של ה' עצמו. ראיית החוטים אמורה להזכיר לאדם עד כמה גדול הלבוש כולו של המצוות.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע בפרשת ציצית נאמר לזכור פעמיים, וכיצד מצווה אחת מזכירה את כל המצוות. ציצית קשורה למבט ולקרינה: גילוי האלוקות צריך לרדת מן השכל, שכמו מים הוא קר וכבד, עד נקודת הלב, שרק האש שבו מחוללת שינוי באדם – כאהבה, שהיא הלבן, או כיראה, שהיא התכלת. תשובת הכלה בשיר השירים ה, ג, מונה שתי הכנות לקריאת ה' "פתחי לי": "לכלוך הרגליים" – חשבון נפש משפיל על חטאיו של האדם, ו"לבישת הבגד" – לבושי המצוות. משה השתוקק למצוות מעשיות, משום שכל המצוות הן צדקה, שהיא לבוש; חוטיו הרבים מספור, פרטי ההלכה, מצטרפים ל"חשבון גדול" המגיע למדרגת סוכב. במעשה ה', הנמוך ביותר מושרש במקום הגבוה ביותר. אהבה ויראה אינן יכולות להתקיים בלי הלבוש הזה, כשם שציצית זקוקה לבגד. התורה שלימדו את האדם קודם לידתו מותירה רשימו שמחזק את הבחירה החופשית. שתי הזכירות מקבילות לתכלת, לאיסורים, וללבן, למצוות העשה.

מבנה

- 1 שתי שאלות, וציצית כקרינה**
מדוע בפרשת ציצית נאמר לזכור פעמיים, וכיצד הציצית מזכירה את כל המצוות? ציצית קשורה ל"מציץ מן החרכים" – קרינה: הארת האלוקות הממלאה את כל העולמות ומקיפה אותם, שלפניה הכול נחשב לאין.¹⁹
- 2 מן השכל אל הלב: הלבן והתכלת**
ההכרה בה' צריכה להגיע עד נקודת הלב: המוח, ששורשו במים קרים וכבדים, אינו יכול לשנות את הנפש החיונית, ורק אש הלב מזככת אותה. האש הזאת היא אהבה, הלבן של הציצית, הנמשך מבינה, ויראה, התכלת, הנמשכת מאבא; יראה שהיא רק "לפני העיניים" עדיין אינה יראת ה'. ציצית היא לשון נקבה ומציץ לשון זכר, משום שה' משפיע את האור וישראל מקבלים אותו דרך "החרכים" של לב נשבר.²⁰⁻⁶
- 3 "רחצתי את רגליי, איככה אטנפם?"**
תשובת הכלה לקריאה "פתחי לי" מונה שתי הכנות לאור ה' שבלב. הראשונה, "לכלוך הרגליים", היא להיות מ"מארי דחושבנא", ולהעמיד תמיד לנגד העיניים את חטאי העבר גם לאחר התשובה.⁷
- 4 "איככה אלבשנה?": לבוש המצוות**
משה התפלל 515 פעמים להיכנס לארץ למען המצוות המעשיות. כל המצוות הן צדקה, וצדקה היא לבוש: כשם שחוטים מצטרפים לבגד, כך פרטי ההלכה מצטרפים ל"חשבון גדול" – אור מקיף שהאריז"ל ממקם באריך אנפין, במדרגת סוכב.⁸⁻¹⁰
- 5 הנמוך ביותר מושרש בגבוה ביותר**
בבראיה, האדם, הגבוה ביותר, מתקיים בזכות הדומם, הנמוך ביותר, שכן "סוף מעשה במחשבה תחילה"; ומכיוון שאין סוף לה', אין ליצירותיו ראשית או סוף קבועים. לכן המצוות הגשמיות, המתכנסות לצדקה, הן לבושי "כבוד" המקיפים את האדם מכל צד.¹¹⁻¹³

המצוות וההלכות הן מקיפים, ואילו האהבה והיראה הן "תורת האדם", המתגלה בתוכו. כשם שציצית אינה יכולה להתקיים בלי בגד, כך האהבה והיראה אינן יכולות להתקיים בלי קיום כל המצוות תחילה ובלי איסוף לימוד המשנה והתלמוד אל תוך הנפש.

את הילד שטרם נולד מלמדים את התורה כולה; היא מקיף המעניק לו את אור האהבה והיראה, ואחר כך משכיחים אותה ממנו, כדי שעבודתו תהיה מתוך בחירה חופשית. הרשימו שנותר מסביר כיצד הוא יכול לומר "משכנני", לאחר שכבר "הביאני המלך חדריו"; והשכחה היא הסיבה לכך שקשה ללבוש שוב את לבושי התורה והמצוות.

ראיית הציצית, האהבה והיראה, מזכירה את לבוש המצוות המעשיות, "מצוות הוי"י", שהן של ה'. התכלת מזכירה את האיסורים ואת הצורך בענווה מתמדת, ולא לומר "כבר רחצתי את רגליי"; הלבן מזכיר את מצוות העשה, שבאמצעותן האהבה והיראה עולות אל האור המקיף.

המצוות יוצרות לנפש לבוש מקיף, ששורשו בטלית הלכנה של ה'. אם ארבעה חוטים נושאים את האהבה והיראה של כל ישראל, הלבוש כולו קדוש לאין ערוך; גם לימוד התורה וההלכות שייכים אליו. הטלית קדושה מן הציצית שלה, אך קדושתה גדולה מכדי לשרות בבד הגשמי, ולכן בהלכה רק הציצית הכשרה קדושה.

ציצית ציצית

מן הביטוי "מציץ מן החרכים": קרינה של אלוקות שישראל מקבלים. חוטיה מסמלים את האהבה והיראה שבלב, הנמשכות מלבוש המצוות כשם שחוטים נמשכים מאריג.

תכלת ולבן תכלת ולבן

שני צבעי הציצית: הלבן הוא אהבה, אש העולה ונמשכת מבינה; התכלת היא יראה, אור כחול הדבוק בפתילה ונמשך מאבא. הם מקבילים גם לשתי הזכירות: הלבן למצוות העשה, והתכלת לאיסורים.

לבוש מקיף לבוש מקיף

המצוות המעשיות ופרטי ההלכה — מעשים גשמיים המקיפים את הנפש ואינם נכנסים לתוכה. שורשם בלבושו העליון של ה' עצמו, ולכן הם נעלים מן האהבה והיראה הנמשכות מהם.

"תורת האדם" תורת האדם

האהבה והיראה, המתגלות בתוך האדם ונעשות חלק ממנו, בניגוד למצוות, שנותרות "מצוות הוי"י" — של ה' עצמו.

חשבון גדול חשבון גדול

כשם שמטבעות מצטרפים לסכום גדול של צדקה, כך פרטי ההלכה הרבים מספור מצטרפים ללבוש אחד, שסכומו מגיע למדרגת סובב, שהאריז"ל ממקם באריך אנפין.

מארי דחושבנא מארי דחושבנא

מי שעורכים חשבון של כל כישלונותיהם. לפי אדמו"ר הזקן, זהו "לכלוך הרגליים": להעמיד את החטאים לנגד העיניים גם לאחר התשובה, כהכנה לאור ה'.

רשימו רשימו

מה שנותר מן התורה שלימדו את האדם קודם לידתו לאחר ששכח אותה. הוא מעניק לנפש שבגוף כוח לבחור בטוב ולהימשך אחר ה'.

קטע 1 • 11

שתי שאלות, וציצית כקרינה

1 והיה לכם לציצית¹ וראיתם אותו וזכרתם וגו' למען תזכרו^{2,3} וגו'. להבין ענין ב' זכירות הללו למה.

"והייתה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם" וכו'; "למען תזכרו" וכו'. יש להבין את עניינן של שתי זכירות אלה: מדוע נדרשו שתיהן?

המאמר פותח בפרשת ציצית (במדבר ט"ו, ל"ט-מ'), שבה נאמר פעמיים עניין הזכירה: "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות הוי", ולאחר מכן "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי". השאלה הראשונה היא מדוע התורה זקוקה לשתי זכירות נפרדות.

גם להבין איך יהיה מצות ציצית מורה על זכירת כל המצות. הנה ציצית מלשון הסתכלות כמו מציץ מן החרכים⁴ שהוא ענין זיו והארה

יש להבין גם כיצד מצוות ציצית יכולה להורות על זכירת כל המצוות. והנה, ציצית היא מלשון הסתכלות, כמו "מציץ מן החרכים", והדבר מציין זיו והארה;

השאלה השנייה היא כיצד מצווה אחת, ציצית, יכולה להזכיר את כל המצוות. התשובה מתחילה במילה עצמה: ציצית קשורה למילה "מציץ", כלומר מביט (שיר השירים ב', ט'), והשורש קשור גם להארה; לכן ציצית מבטאת זיו או הארה.

דהיינו שיאיר ויתגלה בחינת גילוי אלהותו ית' שממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא⁵ חשיב בשמים ממעל ועל הארץ⁶ מתחת אין עוד

כלומר, שתאיר ותתגלה בחינת גילוי אלקותו יתברך, הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, ולגביו הכול נחשב כלא, "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד",

מה שמאיר הוא גילוי האלקות, הממלא כל עולם מבפנים וגם נעלה מכל העולמות, ולגביו הכול כלא. הפסוק "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד" (דברים ד', ל"ט) מלמד שאין מציאות מלבדו.

כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים⁷ וגו'. הודו הוא זיו והארה ממנו כו' כמ"ש במ"א.

"כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים" וכו'. "הודו" הוא זיו והארה ממנו וכו', כפי שנתבאר במקום אחר.

תהילים קמ"ח, י"ג אומר ששמו לבדו נשגב, ואילו "הודו" מגיע רק לארץ ולשמים. אדמו"ר הזקן מפרש את "הודו" כזיו הנמשך ממנו, ולא כעצמותו; זו ההארה שציצית מבטאת.

קטע 2 • 211-6

מן השכל אל הלב: הלבן והתכלת

2 והנה ענין בחינת גילוי זה פ"י גילוי מציאותו ולא מהותו ח"ו [חס ושלום] צריך שיתגלה בלב האדם דוקא

כמאמר רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] הלב רואה⁸ כו'

והנה, הגילוי הזה — כלומר, גילוי מציאותו ולא מהותו, חס ושלום — צריך להתגלות דוקא בלבו של האדם, כדברי חז"ל: "הלב רואה" וכו',

הגילוי המדובר כאן הוא גילוי מציאותו של ה' — ההכרה שהוא קיים, ולא השגה במהותו, שאף נברא אינו יכול להשיג. הכרה זו צריכה להגיע אל הלב, ומאמר חז"ל "הלב רואה" מלמד שגם ללב יש מעין ראייה.

בקהלת רבה דפ"ז [דפרק ז'] ע"א⁹ ר"פ דברתי אני¹⁰ עם לבי, ולא די לו בהסתכלות העיניים שהם חב"ד

[חכמה בינה ודעת] שלו בלבד שלכן נקראים חכמים עיני העדה¹¹ אלא שצריך שתתפשט עד

בקהלת רבה, דף פ"ז ע"א, בתחילת הקטע "דברתי אני עם לבי". ולא די לו בראיית העיניים בלבד, שהן החכמה, הבינה והדעת שלו, ולכן החכמים נקראים "עיני העדה"; אלא צריך הדבר להתפשט עד

המקור הוא במדרש על קהלת א, טז, "דברתי אני עם לבי", המונה את כוחותיו של הלב: הוא רואה, שומע, מדבר ועוד. העיניים מסמלות את השכל — חכמה, בינה ודעת — ולכן החכמים נקראים "עיני העדה"; אך ראיית השכל לבדה אינה מספיקה.

כי להיות נגעה עד בחי' נקודת לבו ממש שיהיה בבחי' הלב רואה ומרגיש ומתפעל בהרגשתו דהיינו התפעלות הפחד בלבו או התפעלות כרשפי אש מיסוד האש שבלבו

שיגיע עד בחינת נקודת לבו ממש, כך שיהיה בבחינת "הלב רואה", מרגיש ומתעורר מכוח הרגשתו; כלומר, שתהיה בלבו התעוררות של פחד, או התעוררות כ"רשפי אש" מיסוד האש שבלבו.

ההכרה צריכה להגיע עד לנקודה הפנימית ביותר של הלב, כך שהלב עצמו יראה, ירגיש ויתעורר. התעוררות זו יכולה להתבטא באחת משתי דרכים: פחד בלב, או אהבה בוערת — "רשפי אש" — הנובעת מיסוד האש שבלב.

כי להיות המוח עיקרו מיסוד המים והלחות¹² שהוא קר בטבע ואינו פועל בנפשו שום השתנות ויש בו כבידות כידוע שהמים יורדים¹³ ממקום גבוה למקום נמוך,

שהרי עיקרו של המוח מיסוד המים והלחות, שהם קרים מטבעם; לכן אין הוא פועל בנפשו שום שינוי, ויש בו כבדות, כידוע שהמים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך.

כאן מתחיל ההסבר לכך שהשכל לבדו אינו יכול לשנות את האדם: המוח מושרש ביסוד המים, שהוא קר וכבד. כפי שנאמר בתניא, פרק ג, בשם עץ חיים, מקור המים והלחות הוא במוח, ואילו יסוד האש נמצא בלב; ומטבעם המים יורדים ממקום גבוה לנמוך.

כך ראיית עיני השכל שבנפשו האלהית אינו פועל בנפשו החיונית שום התפעלות שיתפעל להשתנות טבעו ומהותו באשר הוא שם ולשנות את טעמו אל ההיפך לגמרי

כך גם ראיית עיני השכל שבנפשו האלקית אינה פועלת בנפשו החיונית שום התעוררות שתביא אותה לשנות את טבעה ומהותה במקום שבו היא נמצאת, ולהפוך את טעמה לטעם ההפוך לחלוטין;

בדומה לכך, הבנת האלוקות באמצעות "עיני השכל" של הנפש האלקית אינה משנה כשלעצמה את הנפש החיונית — הנפש המחיה את הגוף. היא אינה גורמת לה לשנות את טבעה או להפוך את "טעמה", כלומר את נטיותיה והעדפותיה, להפך הגמור.

רק הוא כדקאי קאי בבחי' כבודות ועצלות במקום נמוך שהיה בו כ"א ע"י שיתלהב ויתלהט בנפשו עד אלא היא נשארת כפי שהייתה, במצב של כבודות ועצלות, במקום הנמוך שבו הייתה; אלא אם כן הוא מתלהב ומתלהט בנפשו עד

בהשפעת השכל בלבד, הנפש החיונית נשארת במקומה, כבדה ועצלנית במקום הנמוך שלה. רק כאשר האדם מתלהב ונעשה לוחט בנפשו חל שינוי.

כי נגע עד נקודת לבו ששם הוא יסוד האש העולה למעלה כרשפי אש ושללהבת¹⁴ י"ה כשללהבת העולה מאליה ליפרד מן הפתילה בלי השקט ומנוחה, וכל השתנות הוא ע"י האש דוקא

שהתלהבות מגיעה עד נקודת לבו, שבה נמצא יסוד האש, העולה למעלה כרשפי אש ו"שללהבת הי", כשללהבת העולה מאליה כדי להיפרד מן הפתילה, בלי שקט ומנוחה. וכל שינוי נעשה דווקא באמצעות האש,

נקודת הלב היא מקומו של יסוד האש, והאש עולה מאליה כלפי מעלה, כמו "שללהבת הי" שבשיר השירים ח, ו, וכמו להבה המזנקת מעלה כאילו היא מבקשת להיפרד מן הפתילה. לכן שינוי אמיתי בטבעו של האדם מתרחש דווקא באמצעות האש.

כמו מצרף לכסף וכור לזהב¹⁵ עד כי הגו סיגים מכסף^{16,17} כוי [ועמ"ש מענין זה בד"ה ונקדשתי בתוך¹⁸ בניי [בני ישראל].¹⁹

כמו "מצרף לכסף וכור לזהב", עד "הגו סיגים מכסף" וכוי. [ועיינו במה שנכתב בעניין זה במאמר הפותח במילים "ונקדשתי בתוך בני ישראל",

משלי מדמה את בחינת הלב של הי' לכור ולתנור, ומדבר על סילוק הסיגים מן הכסף: האש מפרידה מן המתכת את הפסולת. הסוגר המרובע שנפתח כאן מציג רצף של הפניות למאמרים אחרים העוסקים בנושא, החל מן המאמר "ונקדשתי בתוך בני ישראל".

3 ובד"ה במדבר סיני באהל מועד²⁰ כי תבאו אל הארץ גבי ונפש כי תקרב²¹ ובד"ה ויושט המלך לאסתר²² את שרביט הזהב].

ובמאמר המתחיל "במדבר סיני באוהל מועד"; "כי תבואו אל הארץ", בעניין "ונפש כי תקריב"; ובמאמר המתחיל "ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב".

הסוגריים המרובעים נסגרים בהפניות נוספות: המאמר על "במדבר סיני באוהל מועד" (במדבר א, א), דיון ב"כי תבואו אל הארץ" בהקשר של "ונפש כי תקריב" (ויקרא ב, א), ומאמר בתורה אור על "ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב". מאמר זה בתורה אור עוסק באהבה הטמונה בנקודה הפנימית של לבו של כל יהודי, אהבה שלא כל אחד מוציא מן ההעלם אל הגילוי.

והארה זו שמתלהט ומתלהב בלב האדם הוא ענין בחי' תכלת ולכן שבציצית כי בחינת לבן מורה על האהבה כרשפי אש²³ כשלהבת מתלהב בלב האדם.

והארה זו, הבערת ומתלהטת בלבו של האדם, היא ענין התכלת והלבן שבציצית. הלבן מורה על האהבה כרשפי אש, כלהבה המתלהטת בלבו של האדם.

ההארה המציתה את הלב היא שמסמלים שני צבעי הציצית. הלבן מייצג את האהבה, את האהבה היוקדת בלב המתוארת כ"רשפי אש".

4 והתכלת מורה על הפחד שבלבו [והיינו כמ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הציצית פ"ד דלבן נמשך ממוח בינה ותכלת מאבא, ונודע דבינה היא מקור האהבה כרשפי אש וחכמה

והתכלת מציינת את היראה שבלב. [כמו שכתוב בפרי עץ חיים, שער הציצית, פרק ד, שהלבן נמשך ממוח הבינה והתכלת מאבא. וידוע שבינה היא מקור האהבה כרשפי אש, ואילו חכמה

התכלת, החוט הכחול-תכלת, מייצגת את היראה שבלב. ההערה שבסוגריים מביאה את המקור מדברי האר"י: בפרי עץ חיים נאמר שהלבן נמשך מבינה והתכלת מאבא, בחינת חכמה; וידוע שבינה היא מקור האהבה כרשפי אש.

הוא בחי' יראה עילאה ואבא יסד ברתא^{25,26} היא בחינת יראה תתאה וכמ"ש במ"א ע"פ בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה²⁷ ועמ"ש מזה בביאור ע"פ שימני כחותם].²⁸

היא בחינת יראה עילאה; ו"אבא יסד ברתא", כלומר, אבא ייסד את הבת, שהיא בחינת יראה תתאה. וכפי שמבואר במקום אחר על הפסוק "בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה". וראו גם את המבואר על כך בביאור לפסוק "שימני כחותם".

חכמה מקבילה ליראה עילאה, ו"הבת", מלכות שאבא ייסד, מקבילה ליראה תתאה. כך מפרש תיקוני זוהר את הפסוק במשלי ג, יט: "בחכמה יסד ארץ" — החכמה, אבא, ייסדה את "הארץ", הבת; לכן התכלת, הנמשכת מאבא, נושאת את איכות היראה.

5 וזהו שכתוב אין פחד אלקים לנגד עיניו²⁹ כי כל זמן שהוא עדיין בחי' לנגד עיניו שהוא בחי' ראיית השכל בלבד אין לו פחד אלהים

וזהו שכתוב: "אין פחד אלקים לנגד עיניו". כל עוד הוא נמצא בבחינת "לנגד עיניו" — כלומר, בראייה שכלית בלבד — אין בו פחד מה'.

בתהילים ל"ו, ב' נאמר על הרשעים: "אין פחד אלקים לנגד עיניו". אדמו"ר הזקן מפרש זאת בעבודת האדם: כל עוד הפחד נשאר "לנגד עיניו", כלומר בתחום ההשגה השכלית בלבד, עדיין אין זה פחד אמיתי מה'.

כי פחד הוא בלב דוקא שתפול עליו אימה ופחד בהתגלות הלב כי הפחד מושרש ג"כ ביסוד האש שבלב כמו גוון התכלת שבאש ואור הנר התחתון שבפתילה ממש כנודע.

הפחד הוא דווקא בלב: אימה ופחד נופלים עליו ומתגלים בלב. גם הפחד מושרש ביסוד האש שבלב, בדומה לגוון הכחול שבאש ולאור התחתון של הנר, הצמוד ממש לפתילה, כידוע.

פחד אמיתי שוכן בלב, שם האימה יורדת על האדם והוא חש אותה. גם הפחד מושרש באש שבלב, כמו האור הכחול שבתחתית להבת הנר, הצמוד לפתילה — ולכן הוא מיוצג על ידי התכלת.

6 והנה ציצית לשון נקבה³⁰ כי כנסת ישראל מקבלת הארה זו מלמעלה מבחי' סובב כל עלמין כמ"ש מציץ מן החרכים³¹ מציץ לשון מפעיל ולשון זכר

והנה, ציצית היא לשון נקבה, מפני שכנסת ישראל מקבלת הארה זו מלמעלה, מבחינת סובב כל עלמין, כמו שכתוב: "מציץ מן החרכים". מציץ הוא לשון מפעיל ולשון זכר,

המילה ציצית היא בצורת נקבה, מפני שהיא מתארת את ההארה כפי שהיא מתקבלת: כנסת ישראל מקבלת אור זה מלמעלה, מהמדרגה המקיפה של סובב כל עלמין. לעומת זאת, מציץ שבפסוק "מציץ מן החרכים" הוא צורה זכרית ומפעילה, ומתאר את מי שמשפיע את האור.

המשפיע שהקב"ה מפעיל ומשפיע הארה זו בכנס"י [בכנסת ישראל] להיות להם בחינת הארה זו בהתגלות הלב בחי' הלב רואה ומרגיש ומתפעל בתגבורת יסוד האש אלהי שבנפש האלקית

כלומר, לשון של מי שמשפיע: הקדוש ברוך הוא פועל ומשפיע הארה זו בכנסת ישראל, כדי שתהיה להם הארה זו בגילוי הלב — בבחינת "הלב רואה", מרגיש ומתעורר, מכוח התגבורת יסוד האש האלקי שבנפש האלקית.

המשפיע הוא הקדוש ברוך הוא, שפועל את ההארה ומשפיע אותה לישראל, כדי שתתגלה בלבם. כתוצאה מכך הלב "רואה", מרגיש ומתעורר, כאשר יסוד האש האלקי שבנפש האלקית מתחזק.

והיינו ע"י חרכים וחלונות שהוא ענין לב נשבר רוח נשברה³² וכמאמר פתחי לי³³ וגו' וכמ"ש במ"א [ועמ"ש בד"ה ועשית ציץ³⁴ זהב טהור³⁵ כו']

וזה נעשה באמצעות "חרכים" וחלונות, שהם עניין לב נשבר ורוח נשברה, וכמאמר "פתחי לי" וגו', וכפי שנתבאר במקום אחר. [וראה מה שנכתב במאמר המתחיל "ועשית ציץ זהב טהור" וכו',

האור נכנס דרך "חרכים" וחלונות — פתחים צרים — שהרבי הזקן מזהה עם לב נשבר ורוח נשברה (תהילים נא, יט), כמו בפנייתו של ה': "פתחי לי" (שיר השירים ה, ב). כאן מתחילה הפניה נוספת, אל המאמר העוסק בציץ, ציפוי הזהב שעל מצחו של הכהן הגדול.

מלשון מציץ מן החרכים והוא אור האהבה רבה הבאה מלמעלה שהיא אחרי זקן אהרן³⁶ כו'

מלשון "מציץ מן החרכים", והוא אור האהבה רבה הבאה מלמעלה, שהיא בבחינת אהרן, "זקן אהרן" וכו',

המאמר ההוא גזור את המילה ציץ, כמו ציצית, מהביטוי "מציץ מן החרכים", ומזהה אותה עם הארה. הוא קושר אותה לאהבה רבה הבאה מלמעלה, השייכת לאהרן הכהן הגדול ומומחשת ב"זקן אהרן" שעליו יורד שמן המשחה (תהילים קלג, ב).

ע"ש, ועמ"ש בביאור ע"פ ויקח קרח^{37,38} בענין זקן אהרן שהוא ענין א' עם חוטי הציצית, ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הציצית פ"ג [פרק ג'], ועמ"ש מענין אה"ר [אהבה רבה] דאהרן ע"פ בהעלותך את הנרות^{39,40} וע"פ ועשית בגדי קדש⁴¹ לאהרן⁴² כו' ע"ש.

עיין שם. וראה מה שנכתב בביאור על הפסוק "ויקח קרח", בעניין "זקן אהרן", שהוא עניין אחד עם חוטי הציצית. ועיין בפרי עץ חיים, שער הציצית, פרק ג. וראה מה שנכתב בעניין אהבה רבה של אהרן על הפסוק "בהעלותך את הנרות" ועל הפסוק "ועשית בגדי קדש לאהרן" וכו'; עיין שם.

בהמשך מובאות הפניות נוספות: ביאור על קרח הרואה בזקן אהרן עניין אחד עם חוטי הציצית; דברי האריז"ל על ציצית בפרי עץ חיים; ומאמרים על העלאת הנרות של אהרן ועל בגדי הקודש שלו. המשותף להם הוא אהרן כצינור להמשכת האהבה רבה מלמעלה.

ולפמשי"כ [ולפי מה שכתוב] דבחי אה"ר [אהבה רבה] דאהרן זהו ענין חוטי הציצית א"כ יובן דבחינת בגדי קדש דאהרן שהם הלבושים הנעשים ממעשה המצות כמשי"ש [כמה שכתוב שם] זהו עצמו ענין הרמוז בהטלית וכדלקמן⁴³:

ולפי מה שכתבנו, שאהבה רבה של אהרן היא עניין חוטי הציצית, יובן שבגדי הקודש של אהרן, שהם הלבושים הנעשים ממעשה המצוות, כפי שנכתב שם, הם עצמם העניין הרמוז בטלית, וכפי שיתבאר להלן.

אם אהבה רבה של אהרן מקבילה לחוטי הציצית, הרי שבגדי הקודש שלו — שהמאמר בתורה אור מסביר שהם לבושים הנוצרים מן המצוות שאדם מקיים — מקבילים לטלית עצמה. הדבר מקדים את הנקודה המרכזית של המאמר, שתבאר בהמשך: לבוש המצוות הוא המקור שממנו נמשכים חוטי האהבה והיראה.

קטע 3 • 71

”רחצתי את רגליי, איככה אטנפם?”

7 ב וזהו פשטתי את כתנתי⁴⁴ איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם. שהוא מענה כללות

ישראל על מאמר פתחי לי⁴⁵ שאמר הקב”ה

2. וזהו [פירוש] ”פשטתי את כתנתי, איככה אלבשנה? רחצתי את רגלי, איככה אטנפם?” זו תשובתם של ישראל בכללותם לקריאה ”פתחי לי” שאמר הקדוש ברוך הוא.

הסעיף השני פונה אל תשובת הכלה בשיר השירים ה, ג. כשהאהוב דופק ואומר ”פתחי לי” (ה, ב), היא משיבה שכבר פשטה את כותנתה ורחצה את רגליה; אדמו”ר הזקן מפרש זאת כתשובתם של ישראל בכללותם לקריאת ה’.

כי להיות אור ה’ מאיר ומתגלה בגילוי הלב של אדם להיות כמאמר פתחי לי, צריך להקדים לזה כי בחינות אלו בחי אלבשנה ובחינת אטנפם, ופ”י וענין

כדי שאור ה’ יאיר ויתגלה בגילוי הלב של האדם, כפי שמשמע מן הקריאה ”פתחי לי”, צריכות להקדים לכך שתי בחינות: הבחינה של ”אלבשנה” והבחינה של ”אטנפם”. והביאור והעניין של

כדי שאור ה’ יתגלה בלבו של האדם, כפי שמבקשת הקריאה ”פתחי לי”, דרושות שתי הכנות, המרומזות בשתי המילים של הכלה: ”אלבשנה” ו”אטנפם”. הבחינה השנייה מתבארת תחילה.

בחי אטנפם הוא להיות ממארי דחושבנא⁴⁶ לחשוב כל מחשבה דיבור ומעשה אשר לא טובים מיום היותו ואפ”י [ואפילו] חטאת נעורים כי לא די במה שכבר התחרט על עונותיו

הבחינה של ”אטנפם” היא להיות מבעלי החשבון, לחשוב על כל מחשבה, דיבור ומעשה שאינם טובים, מיום היותו, ואפילו על חטאי נעוריו. שכן אין די בכך שכבר התחרט על עונותיו.

”ללכלך את הרגליים” פירושו להיות מבעלי החשבון — זהו מונח בזהר למי שבוחנים את מעשיהם — ולעבור על כל מחשבה, דיבור ומעשה בחייו שלא היו טובים, ואפילו על חטאי הנעורים. החרטה שכבר חש בעבר אינה מספיקה.

לכן כתיב רחצתי את רגלי פ”י שכבר עשיתי תשובה איככה אטנפם איככה אוכל לבזות את עצמי ולטנפם

לכן נאמר ”רחצתי את רגליי”, כלומר, כבר עשיתי תשובה; ”איככה אטנפם?” — איך אוכל לבזות את עצמי וללכלך אותן,

”רחצתי את רגליי” מסמל תשובה שכבר נעשתה, ו”איככה אטנפם?” מבטא את חוסר הרצון לשוב ולהעלות חטאים מן העבר, וכך להשפיל את עצמו. זו ההתנגדות הטבעית של מי שכבר חזר בתשובה.

דהיינו להזכירם עוד עלי לפי שקשה עלי הדבר, ורגלי הוא ענין קיום והעמדה של נפש האלהית רק צריך שיהיה תמיד לנגד עיניו⁴⁷ כל הימים ויהיה נבזה בעיניו נמאס.⁴⁸

כלומר, להזכיר אותם שוב לעצמי, מפני שהדבר קשה עליי. "רגליי" עניינן קיום הנפש האלקית והעמדתה. ובכל זאת, עליו להיות לנגד עיניו תמיד, כל הימים, ולהיות "נבזה בעיניו, נמאס".

ההיזכרות בחטאיו מכאיבה, והרגליים מסמלות את מה שמעמיד את הנפש האלקית ומקיים אותה, דבר שנדמה כי זיכרונות כאלה עלולים לערער. ואף על פי כן, עליו לשמור אותם תמיד לנגד עיניו ולהיות שפל בעיני עצמו, "נבזה... נמאס" (תהלים טו, ד).

קטע 4 • 81-10

"איככה אלבשנה?": לבוש המצוות

8 ובחינת אלבשנה יובן בהקדים מאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן^{49,50} התחנן משה שיכנס לארץ⁵¹ מפני הרבה מצות מעשיות שנצטוו ישראל ואי אפשר לקיימן כ"א בארץ ישראל, את הבחינה של "אלבשנה" נבין לאחר שנקדים את מאמר חז"ל, שבחמש מאות וחמש-עשרה תפילות, כמניין "ואתחנן", התחנן משה להיכנס לארץ, בגלל המצוות המעשיות הרבות שנצטוו ישראל ושלאפשר לקיים רק בארץ ישראל.

ההכנה השנייה, "אלבשנה", עוסקת בלבושים של המצוות, והיא נפתחת במדרש: משה התפלל חמש מאות וחמש-עשרה תפילות כדי להיכנס לארץ, כמניין "ואתחנן" (6+1+400+8+50+50). הוא השתוקק להיכנס בגלל המצוות המעשיות הרבות שאפשר לקיים רק שם.

כי המצוות מעשיות שנוהגין בחוץ לארץ אינם אלא בערך חלק חמישית מרמ"ח מצות וארבע הידות אינו נוהג כ"א בארץ ישראל דוקא ורובן בזמן שבהמ"ק [שבית המקדש] קיים כמו קרבנות ודומיהן. המצוות המעשיות הנוהגות בחוץ לארץ הן רק כחמישית מתוך רמ"ח המצוות, ואילו ארבע החמישיות האחרות נוהגות רק בארץ ישראל, ורובן רק בזמן שבית המקדש קיים, כגון הקרבנות וכדומה.

מחוץ לארץ נוהגת בפועל רק כחמישית מתוך רמ"ח מצוות עשה; ארבע החמישיות האחרות תלויות בארץ ישראל, ורובן תלויות בבית המקדש, כגון הקרבנות. לכן השתוקק משה לקיים בפועל את מגוון המצוות בשלמותו.

9 ולהבין למה רצה משה רבינו ע"ה [עליו השלום] לקיים מצוות מעשיות דוקא. אך הנה כתיב⁵² וצדקה תהיה לנו

ולהבין מדוע רצה משה רבנו עליו השלום לקיים דווקא מצוות מעשיות: הנה כתוב: "וצדקה תהיה לנו"

מדוע היה למשה חשוב כל כך לקיים דווקא מצוות מעשיות, ולא לעסוק באהבה ובריאה? התשובה נפתחת בדברים ו, כה, המכנה את קיום המצוות "צדקה" — מילה שמשמעותה גם צדק וגם נתינת צדקה.

כי נשמור לעשות את כל המצוה וגו' כי כל המצות נקראים בשם צדקה כי כמו שצדקה היא בחי' לבוש כמאמר לבושו צדקה.⁵³

"כי נשמור לעשות את כל המצוה וגו'". כל המצוות נקראות בשם צדקה, שכן בדומה לצדקה, שהיא בחינת לבוש, נאמר: "לבושו צדקה".

מכיוון שהפסוק מכנה את קיום המצווה כולה "צדקה", לכל המצוות יש מאפיין של צדקה. הצדקה היא לבוש, כפי שנאמר בתפילת הימים הנוראים על ה': "לבושו צדקה".

וכמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] (פ"ק [פרק קמא] דב"ב [דבבא בתרא])⁵⁴ על פסוק⁵⁵ וכבגד עדים כל צדקותינו⁵⁶ מה בגד זה כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה⁵⁷ מצטרפת לחשבון גדול. וכמאמר חז"ל (בפרק הראשון של בבא בתרא) על הפסוק "וכבגד עדים כל צדקותינו": מה בגד זה, כל חוט וחוט מצטרף לבגד גדול, אף צדקה, כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול;

התלמוד (בבא בתרא ט ע"ב) לומד מישעיהו סד, ה, המשווה את מעשינו הצודקים לבגד, שכמו שחוטטים בודדים מצטרפים לבגד שלם, כך פרוטות בודדות של צדקה מצטרפות לסכום גדול (חשבון גדול). מעשים קטנים מצטברים לדבר עצום.

כך כל המצות הם בחינות⁵⁸ לבושין וכל נימא ונימא הם פרטי הלכות כהררים התלויין בשערה^{59, 60} מצטרפין לחשבון גדול שהוא בחינת מקיף וסובב כל עלמין [ועמ"ש מענין חשבון גדול בביאור ע"פ וספרתם לכם.^{61, 62}

כך גם כל המצוות הן בחינות של לבושים, וכל חוט וחוט הוא פרטי ההלכות, שהן "כהרים התלויים בשערה"; הם מצטרפים לחשבון גדול, שהוא בחינת מקיף וסובב כל עלמין. [ועיין במה שנכתב על עניין חשבון גדול בביאור על הפסוק "וספרתם לכם",

כך גם כל מצווה היא לבוש השזור מאינספור חוטים — פרטי ההלכה הדקים, שהמשנה מכנה "הרים התלויים בשערה", משום שהלכות רבות נלמדות מפסוקים מעטים. יחד הם יוצרים "חשבון גדול", שהוא אור מקיף, המגיע עד לדרגת סובב כל עלמין — האור שלמעלה מכל העולמות; כאן מפנה סוגריים לביאור על הפסוק "וספרתם לכם".

10 ועי' בעי"ח [בעץ חיים] שער א"א ספ"ה דחשבון גדול היינו למעלה בא"א⁶³ בחינת סוכ"ע ולגדולתו אין חקר⁶⁴ כו'

ועיינו בעץ חיים, שער אריך אנפין, סוף פרק ה, שם נאמר ש"החשבון הגדול" הוא למעלה, באריך אנפין, בבחינת סובב כל עלמין, ועל גדלותו נאמר "ולגדולתו אין חקר" וכו';

ההערה שבסוגריים ממשיכה ומביאה את דברי האריז"ל: בעץ חיים (שער אריך אנפין, סוף פרק ה) נאמר ש"החשבון הגדול" שייך למעלה, לאריך אנפין, התצורה של כתר, בבחינת סובב. הפסוק "ולגדולתו אין חקר" (תהלים קמה, ג) מתאים לחשבון גדול מכדי שיוכלו לתפוס אותו.

ועמ"ש במ"א ע"פ ואתה מרכבות קדש⁶⁵ וע"פ הזהר פ' חיי שרה דקכ"ג א' גבי מאה שנה כו' עד ברזא דמאה ברכאן דכל יומא⁶⁶.

ועיינו גם במה שנכתב במקום אחר על הפסוק "ואתה מרכבות קודש", ועל דברי הזוהר בפרשת חיי שרה, דף קכ"ג ע"א, בעניין "מאה שנה" וכו', עד "ברזא דמאה ברכאן דכל יומא".

בהמשך מובאות שתי הפניות נוספות: מאמר על הפסוק "ואתה מרכבות קודש" (דברים לג, ב), וקטע מהזוהר בפרשת חיי שרה. שם הזוהר מפרש את "מאה שנה" של שרה כביטוי לכללות, "ברזא דמאה ברכאן דכל יומא" — בסוד מאה הברכות שבכל יום.

קטע 5 • 111-13

הנמוך ביותר מושרש בגבוה ביותר

11 והנה כתיב מבלי אשר לא ימצא⁶⁷ האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף פ"י שכך היתה כוונת הבריאה שלא ידע האדם ענין המעשה שבעולם מהו בחינת ראש ומהו בחינת סוף.

והנה נאמר: "מבלי שהאדם יוכל למצוא את המעשה שעשה ה' מראש ועד סוף". כלומר, כך הייתה כוונת הבריאה: שהאדם לא ידע, ביחס למעשה שבעולם, מהי בחינת הראש ומהי בחינת הסוף.

קהלת ג, יא אומר שהאדם אינו יכול למצוא את מעשה ה' "מראש ועד סוף". אדמו"ר הזקן מפרש שכך תוכננה הבריאה: בעולם אי אפשר להבחין מהו ה"ראש" — הגבוה — ומהו ה"סוף" — הנמוך.

כמ"ש מזה ע"פ והיה מספר בני ישראל^{68,69} שהרי במדרגת ומעלת הבריאה שהיא דומם צומח חי מדבר הרי האדם שהוא המדבר הוא במעלה ומדרגה גבוהה ועולה על כולנה.

כפי שמוסבר על הפסוק "והיה מספר בני ישראל": הרי בסדר הדרגות של הבריאה — דומם, צומח, חי ומדבר — האדם, שהוא המדבר, עומד בדרגה גבוהה ועולה על כולם.

העניין מוסבר במאמר על הפסוק "והיה מספר בני ישראל" (הושע ב, א). בבריאה ארבע דרגות: דומם, צומח, חי ומדבר; האדם, שהוא המדבר, עומד מעל כולם.

12 והרי אנו רואים בחוש שהאדם צריך להחיות את גופו ממיני מאכל הבעל חי ואפ"י [ואפילו] מבחי' צומח ודומם

אך הרי אנו רואים בחוש שהאדם זקוק למזון מן החי כדי לקיים את גופו, ואפילו מן הצומח ומן הדומם,

אך הניסיון מלמד על תלות הפוכה: האדם צריך לקיים את גופו באמצעות מזון מן החי, ואפילו באמצעות צמחים ומינרלים.

כמו מלח כי המאכל אין צריך להאדם והאדם צריך לו וגם אד רבה שהדומם שהוא עפר

כמו מלח. שהרי המזון אינו זקוק לאדם, ואילו האדם זקוק לו. ולא זו בלבד, אלא להפך: הדומם, שהוא העפר,

מלח הוא מן הדומם, הדרגה הנמוכה ביותר, ואף על פי כן האדם זקוק לו; המזון אינו זקוק לאדם, אך האדם זקוק למזון. יתר על כן, הדומם, העפר עצמו, הוא המקור שמקיים אותו.

הנה ארץ ממנה יצא לחם⁷⁰ וכל מיני צמחים להחיות את האדם כי סוף מעשה במחשבה תחלה.⁷¹

הרי "ארץ ממנה יצא לחם", וכן כל מיני הצמחים, כדי להחיות את האדם; שכן "סוף מעשה במחשבה תחלה".

"ארץ ממנה יצא לחם" (איוב כה, ה): הדרגה הנמוכה ביותר מצמיחה את הלחם ואת הצמחים המקיימים את הדרגה הגבוהה ביותר. הדבר ממחיש את העיקרון "סוף מעשה במחשבה תחילה", מתוך הפיוט "לכה דודי": מה שבכיצוע בא אחרון ובדרגה הנמוכה ביותר, היה ראשון ונעלה ביותר בכוונת הכורא.

13 וזהו נעוץ תחלתן בסופן⁷² וסופן בתחלתן⁷³ מפני שכשם שהוא ית' אי"ס כך לפעולותיו אין להם בחי'

סוף

וזהו [פירוש] "תחילתן נעוצה בסופן וסופן בתחלתן": כשם שהוא ית' אין סוף, כך גם לפעולותיו אין בחינה של סוף.

כך מתבאר מאמר ספר יצירה שלספירות "תחילתן נעוצה בסופן וסופן בתחלתן". ה' הוא אין סוף, כלומר אין לו סוף, וגם למעשיו אין סוף אמיתי; לכן שום מדרגה אינה האחרונה בלבד.

כי בכל בחינה ובחינה שיתכן לומר בחי' סוף יתכן לומר ג"כ בחי' ראש לפי שבאמת אין להם בחינת

ראש

כי בכל בחינה ובחינה שאפשר לומר עליה שהיא בחינת סוף, אפשר לומר עליה גם שהיא בחינת התחלה, מפני שבאמת אין להן בחינה של התחלה.

מה שהוא "סוף" מנקודת מבט אחת הוא "התחלה" מנקודת מבט אחרת, מפני שלמעשי ה' אין למעשה התחלה קבועה.

ולא בחינת סוף ויש להם כל בחי' ראש ובחינת סוף. (ועמ"ש מזה בד"ה אתם נצבים).⁷⁴

ואין להן בחינה של סוף, ויש להן כל בחינה של התחלה וכל בחינה של סוף. (ועיינו כמה שנתבאר על כך במאמר המתחיל "אתם נצבים").

אין להן התחלה קבועה וגם לא סוף קבוע, ולכן כל מדרגה היא גם התחלה וגם סוף. כאן מפנה המאמר לדיון במאמר "אתם נצבים" (דברים כ"ט, ט) להרחבה.

וכך הוא הענין בבחינת לבושין שהם מצות מעשיות הנ"ל וכללותן הוא מעשה הצדקה לפי שהוא נותן מיגיעו ועמלו אשר עמל בכל כחות גופו שלכן נקי מצוה סתם וכמ"ש במ"א.

וכך הוא גם בעניין הלבושים, שהם המצוות המעשיות שהוזכרו לעיל; והכללות שלהם היא מעשה הצדקה, מפני שהוא נותן מיגיעתו ומעמלו, שבהם עמל בכל כחות גופו. לכן היא נקראת סתם "מצווה", כפי שנתבאר במקום אחר.

כך הוא גם בעניין הלבושים, המצוות המעשיות: אף שהן הנמוכות ביותר, הן קשורות למדרגה העליונה ביותר. כללותן היא הצדקה, מפני שאדם נותן ממה שהרוויח בעמל גופו כולו; משום כך הירושלמי מכנה את הצדקה סתם "המצווה".

הנה כתיב והלך לפניך צדקך כבוד⁷⁵ ה' יאספך כבוד הוא בחינת לבוש כמאמר רבי יוחנן קרא למאני מכבדותא⁷⁶ [ועמ"ש סד"ה זאת חנוכת המזבח⁷⁷ מענין כבוד שהוא בחי' מקיף כו' ע"ש].

והנה כתוב: "וצדקתך תלך לפניך, כבוד ה' יאספך". "כבוד" הוא בחינת לבוש, כפי שאמר רבי יוחנן על בגדיו: "מכבדותיי". [ועיינו במה שנתבאר בסוף המאמר המתחיל "זאת חנוכת המזבח" בעניין הכבוד, שהוא בחינת מקיף וכו'; עיינו שם.]

הפסוק בישעיהו נ"ח, ח קושר בין הצדקה לבין "כבוד" ה', שיאסוף את האדם, וכבוד פירושו לבוש, כפי שרבי יוחנן כינה את בגדיו "מכבדותיי". ההערה שבסוגריים המרובעים מפנה לסוף המאמר על חנוכת המזבח, שבו מוסבר שכבוד הוא אור מקיף.

יאספך הוא ענין אסיפה וכניסה לתוכו להקיפו מכל צדדיו ולהיות לו למחסה ולמסתור כבגד ששומרו מן הצינה וכדכתיב ה' שומרך ה' צלך שהמצות מעשיות להיותם בחי' דומם בחי' עשיה גשמיות.^{78, 79}

"יאספך" פירושו לאסוף ולהכניס פנימה, להקיף אותו מכל צדדיו ולהיות לו למחסה ולמסתור, כמו בגד ששומר עליו מן הקור; וכמו שכתוב: "ה' שומרך, ה' צלך". והרי המצוות המעשיות, מפני שהן בבחינת דומם, בחינת עשייה גשמית,

"יאספך" פירושו להקיף את האדם מכל צד ולסוכך עליו, כמו בגד המגן מן הקור, על דרך הכתוב "ה' צלך" (תהילים קכ"א, ה). הסיבה לכך, שנתבאר בפסקה הבאה, היא שהמצוות המעשיות הן מעשים גשמיים בדרגת ה"דומם".

האהבה והיראה תלויות בלבוש

14 וכן כל פרטי הלכות שבש"ס [שבששה סדרים] להיותם גשמיים בערך יראת ה' ואהבתו לזאת הם בחי' מקיפין ואהבה ויראה הם בחינת תורת האדם דהיינו שהם מורים ומתגלים בפנימיותו ומהותו כמ"ש וזאת תורת האדם כו'.⁸⁰

וכך גם כל פרטי ההלכות שבש"ס, מאחר שהם גשמיים ביחס ליראת ה' ולאהבתו, הם בחינת אורות מקיפים. ואילו אהבה ויראה הן בחינת "תורת האדם", כלומר, הן מורות ומגלות את פנימיותו ואת מהותו, כמו שכתוב: "וזאת תורת האדם" וכו'.

גם פרטי ההלכה שבתלמוד הם גשמיים ביחס לאהבה וליראת ה', ולכן אף הם בבחינת אורות מקיפים, המקיפים את האדם ואינם נכנסים לתוכו. לעומתם, אהבה ויראה הן "תורת האדם" (שמואל ב' ז, יט): הן מלמדות ומורגשות בפנימיותו של האדם.

15 ואין זאת אלא יראה⁸¹ כנודע [מענין בזאת יבא אהרן אל הקדש⁸² עיין בזהר ר"פ אחרי דף נ"ז ע"ב ועיין בזהר פ' בא דל"ז ע"ב ור"פ חקת]

ו"זאת" אינה אלא יראה, כידוע [בענין "בזאת יבוא אהרן אל הקדש"; ראו בזהר, בתחילת פרשת אחרי, דף נ"ז ע"ב, וכן בזהר, פרשת בא, דף ל"ז ע"ב, ובתחילת פרשת חוקת],

את המילה "זאת" בפסוק "בזאת יבוא אהרן אל הקדש" (ויקרא ט"ז, ג') מבינים כמתייחסת ליראה; נמצא שהיראה היא הדבר שבאמצעותו נכנסים אל הקדושה. כאן מפנים לקטעים בזהר בפרשות אחרי, בא וחוקת.

שהיא בחינת התכלת שבציצית להיות פחד ה' נקבע בלב האדם וכשם שאי אפשר להיות ציצית בלי בגד כך אי אפשר להיות אהבה ויראה בלי הקדמת עשיית כל המצוות שהם בחי' מקיפין ולבושין כנ"ל.

שהיא בחינת התכלת שבציצית, כלומר שפחד ה' ייקבע בלבו של האדם. וכשם שאין ציצית בלי בגד, כך אין אהבה ויראה בלי הקדמה של קיום כל המצוות, שהן בחינת מקיפים ולבושים, כנזכר לעיל.

יראה זו היא התכלת שבציצית — פחד ה' הקבוע בלב. כשם שהציצית תלויה בבגד, כך אהבה ויראה אינן יכולות להתקיים בלי הקדמה של קיום כל המצוות, שהן לבושים מקיפים.

כמ"ש שש שנים תזרע שדך⁸³ שהם שתא סדרי משנה⁸⁴ ושש שנים תזמור כרמך שהם ששה סדרים תלמוד ואספת את תבואתה

כמו שכתוב: "שש שנים תזרע שדך" — הן ששת סדרי משנה; "ושש שנים תזמור כרמך" — הם ששת סדרי תלמוד; "ואספת את תבואתה",

את הפסוק מויקרא כ"ה, ג' מפרשים כסדר של לימוד התורה: שש שנים הזריעה הן ששת סדרי המשנה, ושש שנים זמירת הכרם הן ששת סדרי התלמוד. "ואספת את תבואתה" בא לאחר שתיהן.

דהיינו שתאסוף ותלקוט אותם בנפשך כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ותלמודו בידו⁸⁵ ואז עייז תוכל ג"כ שתהיה כבוד ה' יאספך וגו' [ועמ"ש מענין זה בפ' בהר ע"פ כי תבאו אל הארץ⁸⁶ כו']:

כלומר, שתאסוף ותלקוט אותם אל תוך נפשך, כמאמר חז"ל: "ותלמודו בידו". ואז, באמצעות זאת, תוכל גם לזכות לכך ש"כבוד הוי" יאספך" וגו'. [ראו מה שנכתב בעניין זה בפרשת בהר, על הפסוק "כי תבואו אל הארץ" וגו']:

איסוף התבואה פירושו איסוף דברי התורה אל תוך הנפש, כפי שאמרו חז"ל על מי שמגיע לעולם הבא "ותלמודו בידו" (פסחים נ" ע"א). אז הוא זוכה לכך ש"כבוד הוי" יאספך": הלבוש הנוצר מתורתו וממצוותיו מקיף אותו.

קטע 7 • ו' 16-18

התורה שלימדו קודם הלידה

16 ג ובזה יובן מאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] שהתינוק בבטן אמו מלמדין אותו⁸⁷ כל התורה כולה ואח"כ משכחין ממנו⁸⁸ כיון שהגיע זמנו להולד בא מלאך וסטרן על פיו [ועמ"ש ג"כ מזה בד"ה שחורה אני ונאווה]^{89,90}.

3. בכך יובן מאמר חז"ל: את התינוק מלמדים בבטן אמו את התורה כולה, ואחר כך משכיחים אותה ממנו. כשהגיע זמנו להיוולד, בא מלאך וסטרן לו על פיו. [וראו גם מה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "שחורה אני ונאווה".]

סעיף 3 עוסק בדברי הגמרא (Niddah 30b), שלפיהם העובר לומד את התורה כולה, וכשהוא עומד להיוולד מלאך סטרן לו על פיו והוא שוכח הכול. כאן מפנה המאמר למאמר "שחורה אני ונאווה" (Song of Songs 1:5), שבו הנושא נדון בהרחבה.

17 ולהבין למה מלמדין אותו ואח"כ משכחין ממנו אלא לפי שצריך להאיר בו אור ה' כדי שיהיה יראתו על

וכדי להבין מדוע מלמדים אותו ואחר כך משכיחים ממנו: הדבר נובע מכך שאור ה' צריך להאיר בו, כדי ש"מורא ה' יהיה על פניו"

מדוע מלמדים את העובר רק כדי שישכח? מפני שאור ה' צריך להאיר בנשמה, כדי שיראת ה' תהיה "על פניו".

פניו ואהבת ה' ופחדו בלבו לפיכך מלמדין אותו כל התורה כולה שהיא בחי' המקיפים וממנו יאיר לו אור ה' וכח אהבה ויראה.

ואהבת ה' ויראתו יהיו בלבו. לכן מלמדים אותו את התורה כולה, שהיא בחינת האורות המקיפים, ומתוכה יאירו לו אור ה' והכוח לאהוב ולירא.

האור הזה נועד להכניס ללבו אהבה ויראה מה'. לכן מלמדים את הילד את התורה כולה, שהיא אור מקיף, ומתוכה באים אליו אור ה' והכוח לאהוב ולירא אותו.

18 ואח"כ משכחין ממנו בכדי שתהיה זאת עבודת האדם לבחור בטוב. וכמאמר פתחי לי⁹¹ וגו'.

ואחר כך גורמים לו לשכוח, כדי שעבודת האדם תהיה לבחור בטוב. וכמאמר: "פתחי לי" וגו'.

השכחה מכוונת: היא הופכת את עבודת האדם לבחירה חופשית, שבה הוא בוחר בטוב בכוחות עצמו. זהו פשר הקריאה של ה': "פתחי לי" — הפתיחה צריכה לבוא מצד האדם.

אך הארת התורה שהאירה הארה גדולה ועצומה כנשמתו כטרם שנתלכשה לגמרי בגוף החומר היא הנותנת כח ועוז שמאיר בה אור התורה אחר שנתלכשה בגוף החומרי שתוכל להפכו מחשוכא לנהורא כו'.

אך הארת התורה, שהאירה כנשמתו אור גדול ועצום לפני שהתלכשה לגמרי בגוף החומרי, היא שנותנת לה כוח ועוז, כדי שאור התורה יאיר בה [בנשמה] לאחר שהתלכשה בגוף החומרי, ותוכל להפוך אותו [את הגוף] מחשכה לאור וכו',

ובכל זאת, אור התורה הגדול שהאיר בנשמה לפני שנכנסה לגוף באופן מלא הוא שנותן לה כוח בהמשך. בזכותו יכול אור התורה להאיר בנשמה גם בתוך הגוף החומרי, וכך הנשמה יכולה להפוך את הגוף מחשכה לאור.

ע"י הארת אור האהבה ויראה המאירים מהתורה כי הרשימו נשאר מהארה הנ"ל שיאיר לו אור האהוי"ר [האהבה ויראה] מתוך הרשימו שנשאר אחר השכחה.

באמצעות הארת אור האהבה והיראה המאירים מן התורה. שהרי הרושם נשאר מן ההארה האמורה, כדי שאור האהבה והיראה יאיר לו מתוך הרושם שנותר לאחר השכחה.

הדבר מתרחש באמצעות האהבה והיראה המאירות מן התורה. אף שהלימוד נשכח, נותר רושם מן ההארה הקודמת, ומתוכו שב אור האהבה והיראה ומאיר.

(וזהו משכני אחריו נרוצה⁹² הביאני המלך חדריו דמשכני לשון להבא והביאני לשון עבר והל"ל [והוה] ליה למימר] תביאני.

(וזהו פירוש "משכני אחריו נרוצה, הביאני המלך חדריו": "משכני" הוא לשון עתיד, ואילו "הביאני" הוא לשון עבר, והיה צריך לומר "תביאני".

בסוגריים מובא פירוש לפסוק משיר השירים א, ד. "משכני אחריו נרוצה" מתייחס לעתיד, ואילו "הביאני המלך חדריו" נאמר בלשון עבר, אף שלכאורה היה צריך לומר "תביאני".

אלא הפי' כי חדר ר"ת [ראשי תיבות]⁹³ חסד דין רחמים וזהו ובדעת חדרים ימלאו⁹⁴ כי הדעת הוא המחבר וממשיך התפשטות המוחין בהמדות. והדעת והמדות האלו מהם נמשך הלכות התורה כשר ופסול כו' כמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] בהקדמה.

אלא שהפירוש הוא ש"חדר" הוא ראשי תיבות של חסד, דין, רחמים. וזהו "ובדעת חדרים ימלאו", שכן הדעת היא המחברת וממשיכה את התפשטות המוחין אל המדות. ומן הדעת והמדות האלה נמשכות הלכות התורה, כגון כשר ופסול וכו', כפי שנכתב בספר של בינונים, בהקדמה.

לפי ההסבר הראשון, ה"חדרים" הם המדות, שכן "חדר" הוא ראשי תיבות של חסד, דין, רחמים, והדעת ממלאת אותם (משלי כד, ד) בכך שהיא מחברת את השכל אל הרגשות. מן הדעת והמדות נמשכות הלכות התורה, כגון כשר ופסול, כפי שמוסבר בהקדמת התניא.

וגם כי התורה היא מפתחות הפנימיות^{95,96} וזהו ענין חדריו היינו בתי גואי וזהו הביאני לשון עבר דהיינו כשהנשמה היתה למעלה טרם ירידתה בגוף שמלמדין אותה כל התורה כולה והן הן חדריו וגם משום שהתורה היא "מפתחות הפנימיות", וזהו פירוש "חדריו", היינו "בתי גואי". וזהו הטעם ש"הביאני" הוא לשון עבר: כלומר, כשהנשמה הייתה למעלה, לפני ירידתה לגוף, לימדו אותה את כל התורה כולה; ואלה הם "חדריו".

לפי הסבר שני, התורה היא "מפתחות הפנימיות", כפי שהיא מכונה בתלמוד, ולכן "חדריו" הם החדרים הפנימיים. לשון העבר "הביאני" מתייחסת לזמן שלפני הלידה, כשהנשמה הייתה למעלה ולימדו אותה את כל התורה: אלה הם החדרים שאליהם הובאה.

ולכן עיי' גם אח"כ כשנלכשה בגוף החומרי. עכ"ז [עם כל זה] משכני ע"י שכבר הביאני כו' ונשאר רשימו כו' ועמ"ש עוד מענין אחר כך נרוצה בד"ה אדם כי יקריב מכס).⁹⁷

ולכן, בזכות זאת, גם לאחר מכן, כשהיא מתלבשת בגוף החומרי, אף על פי כן היא אומרת "משכני", משום ש"כבר הביאני" וכו', ונותר רושם וכו'. ועיינו עוד בענין "אחר כך נרוצה" בדרוש המתחיל "אדם כי יקריב מכס".

לכן, גם לאחר שהנשמה נמצאת בגוף, היא יכולה לומר "משכני", מפני ש"כבר הביאני": הרושם מן הלימוד נותר ומושך אותה אחר ה'. הסוגריים נחתמים בהפניה לדרוש על "אדם כי יקריב מכס", להרחבה בענין "אחר כך נרוצה".

וזהו פשטתי את כתנתי איככה אלכשנה פי' מאחר שנשכח ממני התורה ע"י המלאך שסטרו על פיו אי"כ קשה עלי הדבר להלביש עלי עוד בחינת התורה והמצות שהם בחינת לבושין כנ"ל.

וזהו "פשטתי את כתנתי איככה אלכשנה": כלומר, מכיוון שהתורה נשכחה ממני על ידי המלאך שסטרו לו על פיו, קשה לי אפוא ללבוש עליי שוב את בחינת התורה והמצוות, שהן בחינת לבושים, כנזכר לעיל.

הדבר מסביר גם את הסתייגותה הראשונה של הכלה: "פשטתי את כתנתי איככה אלכשנה". מכיוון שהמלאך גרם לנשמה לשכוח את התורה, קשה לה ללבוש שוב את לבושי התורה והמצוות.

קטע 8 • 191

שתי הזכירות

19 וזהו וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות הוי' פי' מה שתראו בחינת ציצית שהוא בחינת הארת אהבה

ויראה שהם בחי' תכלת ולבן שבציצית והן הם תורת האדם היוצאין בנמיץ ושערות מבחי' מקיף ולבוש

וזהו [פירוש] "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות הוי'": כלומר, מה שתראו — בחינת ציצית, שהיא הארת אהבה ויראה, בחינת התכלת והלבן שבציצית. והן "תורת האדם", היוצאות כחוטם וכשערות מבחינת המקיף והלבוש,

כעת מתבאר הפסוק "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות הוי'". מה שרואים, הציצית, הוא הארת אהבה ויראה — התכלת והלבן — שהן "תורת האדם"; הן יוצאות כחוטם וכשערות מן הלבוש, מן האור המקיף.

שהוא בחינת מצות מעשיות שהם הנקראים מצות ה' לפי שאין נעשין עצמיות האדם כמו אהבה ויראה וגם הם מצות ה' ממש שהקב"ה מניח תפילין ומצלי. 98, 99

שהוא בחינת המצוות המעשיות. אלו הן הנקראות "מצוות הוי'", משום שאינן נעשות לעצמותו של האדם, כפי שנעשות אהבה ויראה; וגם הן ממש מצוותיו של הקדוש ברוך הוא, שהרי הקב"ה מניח תפילין ומתפלל.

הלבוש הזה הוא המצוות המעשיות, שהפסוק מכנה "מצוות הוי'", משום שבניגוד לאהבה וליראה הן אינן נעשות חלק מעצמותו של האדם. הן גם המצוות של ה' ממש, במובן המילולי, שהרי הגמרא אומרת שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין ומתפלל.

וזהו ענין אשר קדשנו במצותיו כי הם מצות שלו ממש. משא"כ יראה לא שייך גבי הקב"ה לכך כתיב וזאת תורת האדם 100 וגו'

וזהו פירוש "אשר קדשנו במצוותיו", שהרי הן ממש מצוותיו שלו. ואילו יראה אינה שייכת אצל הקדוש ברוך הוא; לכן נאמר "וזאת תורת האדם" וגו'.

לכן מברכים "אשר קדשנו במצוותיו": אלו הן מצוותיו שלו. לעומת זאת, יראה אינה שייכת אצל ה', ולכן אהבה ויראה נקראות "תורת האדם".

(עמ"ש סד"ה צאינה וראינה 101, 102 בפ"י ומדבר מתנה 103 בחינת מדבר הוא כמ"ש ולא ישב אדם שם 104 שהוא למעלה מבחינת אדם משם שרש התורה ומשם נמשכה ונתלבשה בבחינת אדם.

(ראו מה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "צאינה וראינה", בביאור "ומדבר מתנה": בחינת מדבר היא, כפי שנאמר, "אשר לא ישב אדם שם" — היא למעלה מבחינת אדם; משם שורש התורה, ומשם היא נמשכה ונתלבשה בבחינת אדם.

בסוגריים מובא עיון בסוף המאמר על "צאינה וראינה" (שיר השירים ג, יא), בביאור "ומדבר מתנה" (במדבר כא, יח). המדבר, "אשר לא ישב אדם שם" (ירמיהו ב, ו), מסמל מדרגה שלמעלה מבחינת "אדם"; שם שורש התורה, ומשם היא נמשכה והתלבשה בבחינת "אדם".

וזהו ענין וזאת תורת האדם כו', ולפמש"כ [ולפי מה שכתוב] משמע דפ"י וזאת תורת האדם היינו מה שנמשך ונתלבש בחב"ד [בחכמה בינה ודעת] דמלי דאצילות כו' ועיין בזח"א [בזהר חלק א] עמוד קכ"ו¹⁰⁵ מענין וזאת תורת האדם).

וזהו פירוש "וזאת תורת האדם" וגו'. ולפי מה שנכתב [שם], משמע שפירוש "וזאת תורת האדם" הוא מה שנמשך ונתלבש בחכמה, בינה ודעת של מלכות דאצילות וגו'. ועיינו בזהר, חלק א, עמוד 126, בענין "וזאת תורת האדם".

לכן היא נקראת "תורת האדם": התורה כפי שהיא נמשכת ומתלבשת בחכמה, בינה ודעת של מלכות דאצילות. בהוצאת קה"ת מצוין ש"עמוד 126" שבזהר, המובא כאן, מתייחס כנראה לדפוס קרמונה בפורמט גדול.

וענין הזכירות הם ב' בחינות כנגד תכלת וכנגד לבן כנגד תכלת יזכור על מצות לא תעשה (שהיראה היא מקור לשמירת מל"ת [מצות לא תעשה] כו' ועמ"ש מזה ע"פ שימני כחותם)¹⁰⁶

ענין הזכירות הוא שיש בהן שתי בחינות, כנגד התכלת וכנגד הלבן. כנגד התכלת עליו לזכור את מצוות לא תעשה (שהיראה היא המקור לשמירת מצוות לא תעשה וגו'; ועיינו במה שנכתב על כך על הפסוק "שימני כחותם"):

כעת מתבארות שתי הזכירות שבשאלה הפותחת: הן מקבילות לתכלת וללבן. התכלת, שהיא יראה, מקבילה למצוות לא תעשה, משום שהיראה היא שמביאה את האדם להישמר מעבירה.

ולא תתורו אחרי לבבכם¹⁰⁷ ואחרי עיניכם אשר אתם זונים פ"י תמיד תהיו אתם אצליכם בבחינת זונים

"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים": כלומר, תמיד עליכם לראות את עצמכם כזונים,

הפסוק ממשיך באיסור: "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "אשר אתם זונים" כהוראה מתמדת: תמיד ראו את עצמכם כמי שסרים מן הדרך.

ולא תאמרו רחצתי את רגלי¹⁰⁸ כבר כו' וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ואפילו כל העולם כולו¹⁰⁹ אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע כו'

ואל תאמרו: "רחצתי את רגלי כבר" וגו'. וכמאמר רבותינו ז"ל: "ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע" וגו'.

הדבר עומד בניגוד לדברי הכלה "רחצתי את רגלי" — לשאננותו של מי שסבור שכבר נטהר. וכפי שנאמר בשבועה שהתלמוד מספר שמשביעים בה את הנשמה לפני לידתה: אפילו אם כל העולם אומר לך שאתה צדיק, היה בעיניך כרשע.

וכנגד לבן יזכור על מצות עשה ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים¹¹⁰ פיי שגם בחיי האהבה והיראה שבכם יתעלו בעילוי עד שתהיינה ג"כ נכללות באור המקיף בחינת קדש העליון:

וכנגד הלבן, יש לזכור את מצוות העשה: "ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים". כלומר, גם האהבה והיראה שבכם יעלו מעלה מעלה, עד שגם הן יכללו באור המקיף, במדרגת הקדושה העליונה.

הלבן, שמקביל לאהבה, מכון למצוות העשה, הזכירה השנייה: "ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים". קיום המצוות מעלה גם את האהבה והיראה של האדם, עד שגם הן נכללות באור המקיף, בקדושה העליונה.

קטע 9 • 201-23

סיכום: הלבוש וחוטיו

20 קיצור העניין¹¹¹ כי כוונת הכתוב להזהיר את האדם ולהיות לזכרון תמיד לעיניו גודל מעלת קדושת מצות מעשיות שמהם נעשה לבוש מקיף לנשמתו ושרשו ומקורו מאור מקיף ולבוש עליון שעליו נאמר עוטה אור כשלמה^{112, 113} ולבושיה כתלג חיור.¹¹⁴

תמצית העניין: מטרת הפסוק היא להזהיר את האדם ולהעמיד לנגד עיניו תמיד את המעלה הנשגבה של קדושת המצוות המעשיות, שמהן נעשה לבוש מקיף לנשמתו, ששורשה ומקורה באור המקיף ובלבוש העליון שעליו נאמר: "עוטה אור כשלמה", וכן: "לבושיה כתלג חיור".

תמצית הדברים: הפסוק מבקש להעמיד לנגד עיני האדם תמיד את קדושתן של המצוות המעשיות, שכן מהן נעשה לבוש מקיף לנשמתו. לבוש זה מושרש בלבוש העליון של ה', שעליו נאמר: "עוטה אור כשלמה" (תהלים קד, ב) ו"לבושיה כתלג חיור" (דניאל ז, ט).

כמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] שהקב"ה מתעטף בטלית לבנה^{115, 116} כוי שהוא מקור ושרש כל המצות שמהם נעשה לבוש לנשמת אדם הנקרא חלוקא דרבנן.¹¹⁷

כמאמר חז"ל, שהקדוש ברוך הוא מתעטף בטלית לבנה וכו'; טלית זו היא המקור והשורש של כל המצוות, שמהן נעשה לבוש לנשמת האדם, הנקרא "חלוקא דרבנן" — לבוש החכמים.

חז"ל מתארים את הקדוש ברוך הוא כמי שמתעטף בטלית לבנה, והלבוש העליון הזה הוא המקור לכל המצוות. מן המצוות נעשה לבוש לנשמת האדם, הנקרא "חלוקא דרבנן" — לבוש החכמים.

21 והנה גדולת ומעלת לבוש זה וקדושתו יזכור האדם בראיית הציצית שהם רק ד' נימין נמשכין מהארת לבוש זה ומן ד' נימין אלו

והנה, את גדולתו ומעלתו של לבוש זה ואת קדושתו יזכור האדם בראותו את הציצית, שאינן אלא ארבעה חוטים הנמשכים מהארת לבוש זה; ומתוך ארבעת החוטים האלה,

האדם נזכר בגדולתו של אותו לבוש כשהוא מביט בציצית, שאינן אלא ארבעה חוטים הנמשכים ממנו.

שהם ב' חוטי תכלת¹¹⁸ ובי חוטי לבן נמשכה הארת דחילו ורחימו לחב"ד [לחכמה בינה ודעת] של כנסת ישראל שהם כל הנשמות שבישראל והוא נקרא תורת האדם וגוי.

שהם שני חוטי תכלת ושני חוטי לבן, נמשכת הארת היראה והאהבה אל חכמה, בינה ודעת של כנסת ישראל, הכוללת את כל הנשמות שבישראל; וזה נקרא "תורת האדם" וגוי.

מארכעת החוטים האלה, שניים של תכלת ושניים של לבן, נמשכת הארת היראה והאהבה אל השכל של כנסת ישראל, כלומר אל כל נשמות ישראל, וזוהי "תורת האדם". בהערת קה"ת מפנים לטור ולשולחן ערוך, אורח חיים, בתחילת סימן י"א, בעניין החוטים.

22 וא"כ אם מהארת ד' נימין לבד נמשכה הארה גדולה כזו דחילו ורחימו של כל נשמות ישראל שמעולם.

אם כן, אם מהארת ארבעת החוטים בלבד נמשכת הארה גדולה כל כך — היראה והאהבה של כל נשמות ישראל שהיו אי פעם,

הטעון מתקדם מן המעט אל המרובה. ארבעת החוטים לבדם נושאים הארה גדולה כל כך: היראה והאהבה של כל נשמה יהודית שחיה אי פעם.

א"כ מה עצמה וגדלה מאד מאד מעלת קדושת הלבוש כולה בכבודה ובעצמה הנעשה מקיום המצות מעשיות.

אם כן, מה עצומה וגדולה מאוד מעלת קדושת הלבוש כולו, בכבודו ובעצמו, שנעשה מקיום המצוות המעשיות!

אם כך, קדושת הלבוש כולו, שנעשה מקיום המצוות המעשיות, גדולה לאין שיעור. בכך נענות שאלות המאמר: זהו הטעם לכך שמשנה השתוקק למצוות המעשיות, ולכך שהציצית מזכירה לאדם את כל המצוות.

23 וכן תלמוד תורה בפיו דעקימת שפתים הוה מעשה.^{119, 120} וגם הענין בהלכות כולם הן בדברים גשמיים

שלכן הן הם גופי תורה¹²¹ גופי דייקא.

וכך גם בלימוד תורה בפה, שכן "עקימת שפתים הוה מעשה". וגם ענין ההלכות הוא שכולן עוסקות בדברים גשמיים, ולכן הן נקראות "גופי תורה" — "גופי" דווקא.

גם לימוד תורה הנאמר בקול נחשב למעשה, שכן הגמרא פוסקת שעקימת שפתים היא מעשה. כל ההלכות עוסקות בדברים גשמיים, ולכן הן נקראות "גופי תורה"; המילה "גופי" מדויקת כאן.

כמ"ש האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה] שקדושת הטלית^{122, 123} גדלה מעלתה במאד מאד על קדושת הציצית שהם רק נימין הנמשכין מהטלית רק שמפני גודל מעלת קדושתה אינה יכולה להתלבש בטלית הגשמי ממש כמו בציצית

כפי שכתב האריז"ל, קדושת הטלית נעלית לאין ערוך מקדושת הציצית, שהן רק חוטים הנמשכים מן הטלית; אלא שמפני רום מעלת קדושתה, אין היא יכולה להתלבש בטלית הגשמית ממש כפי שהיא מתלבשת בציצית.

האריז"ל מלמד שקדושת הטלית גדולה בהרבה מקדושת הציצית, שהן רק חוטים הנמשכים ממנה. אלא שקדושתה נעלית כל כך, עד שאינה יכולה להתלבש בטלית הגשמית כפי שהיא מתלבשת בציצית.

ולכן אין בטלית הגשמי שום קדושה כלל ומותר להשתמש בה¹²⁴ דברי חול משא"כ בציצית כשרים.¹²⁵

ולכן אין בטלית הגשמית קדושה כלל, ומותר להשתמש בה לדברי חול; מה שאין כן בציצית כשרות.

לכן אין בטלית הגשמית קדושה מבחינה הלכתית, ומותר להשתמש בה לצורכי חול, ואילו בציצית כשרות אסור להשתמש כך. האור הנעלה יותר נותר נסתר ומקיף, ואילו האור הנמוך יותר מתגלה.

בעבודה

מבקשים מן האדם שני דברים. ראשית, שלא יסתפק בהבנת ה' בשכל, אלא יניח לידיעה הזאת להגיע עד נקודת הלב ולעורר אהבה ויראה; כהכנה לכך, עליו לערוך חשבון נפש משפיל על כישלונותיו גם לאחר התשובה, ולראות את עצמו תמיד כמי שרגליו מתלכלכות, ולא כמי שרגליו כבר נרחצו. שנית, עליו להוקיר כל מצווה מעשית וכל פרט בהלכה, ללמוד משנה ותלמוד ולאסוף אותם אל תוך נפשו, משום שהמעשים הגשמיים האלה אורגים את הלבוש שממנו נמשכות כל האהבה והיראה שלו. בכל פעם שהוא רואה את הציצית, עליו לזכור עד כמה גדול הלבוש כולו.

שאלות לשיחה

1. מדוע, לפי המאמר, הבנת ה' בשכל אינה יכולה כשלעצמה לשנות את טבעו של האדם, ומה מוסיפים הדימויים של מים ואש?
2. כיצד מסביר המאמר את שתי הזכירות שבפרשת ציצית, וכיצד כל אחת מהן קשורה לתכלית וללבן?
3. באיזה מובן המצוות המעשיות נעלות מן האהבה והיראה, אם האהבה והיראה פנימיות ואילו המצוות הן רק לבוש?
4. איזו מטרה ממלאת התורה שלימדו קודם הלידה אם היא נשכחת, וכיצד מפרש המאמר את "משכני אחריו נרוצה, הביאני המלך חדריו"?
5. מדוע לטלית הגשמית אין קדושה מבחינה הלכתית, ואילו לציצית כשרה יש קדושה, ומה הדבר מלמד על קדושה גדולה מכדי להתגלות?

הערות

פסוקה 1

1 והיי לכם לציצית

קה"ת מציין ביאור נוסף למאמר זה, שנדפס במאמרי אדמו"ר הזקן – פרשיות, עמ' 643, נוסף על הביאור הבא אחריו בלקוטי תורה (מ"ד ע"ב). רשימת כתבי היד של קה"ת מתארכת גם היא את המאמר לתקופת ליאונזי.

הערת קה"ת

ראה ביאור על מאמר זה (נוסף להביאור דלהלן מד, ב) בס' מאמרי אדה"ו-פרשיות ע' תרמג. ראה להלן ברשימת הכתבי-יד שמאמר זה הוא מתקופת ליאונזי.

2 והיי לכם לציצית . . למען תזכרו

"והיה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות הוי' ועשיתם אותם". הפסוק הפותח את המאמר, שהמאמר יקשר את הזכירה הראשונה שבו עם התכלת.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְכַבֵּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, לט-מ.

3 למען תזכרו

"למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי, והייתם קדושים לאלהיכם". הזכירה השנייה, שהמאמר יקשר עם החושים הלכניים.

Numbers 15:40 במדבר ט"ו:מ'

לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: that ye may remember and do all My commandments, and be holy unto your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 מציץ מן החרכים

האהוב "משגיח מן החלונות, מציץ מן החרכים". אדמו"ר הזקן דורש את המילה "ציצית" מלשון "מציץ" – מביט ומאיר החוצה.

Song of Songs 2:9 שיר השירים ב:ט'

דוֹמָה דָּוִד לְצִי אֹל לְעֹפֶר הָאֵילִים הִנֵּה־זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנֹו מִשְׁגִּיחַ מִן־הַחֲלֹנוֹת מִצִּיץ מִן־הַחֲרָכִים:

My beloved is like a gazelle or a young hart; Behold, he standeth behind our wall, He looketh in through the windows, He peereth through the lattice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ט.

5 וכולא קמיי כלא

הזוהר מלמד שעיקר יראת שמים הוא לירא מה' מפני שהוא גדול ושולט בכל העולמות, ו"הכול לפניו נחשב כלא". כאן מתוארת האלוקות

שהציצית מגלה.

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

6 בשמים ממעל ועל הארץ

"וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד". הפסוק מכטא שאין שום מציאות מלבד ה'.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וַיֵּדַעַת הַיּוֹם וְהַשְׁבֹּת אֶל־לִבְכֶּךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לט.

7 כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים

"יהללו את שם הוי', כי נשגב שמו לבדו; הודו על ארץ ושמים". אדמו"ר הזקן מפרש את "הודו" כזיו הנמשך ממנו, ולא כעצמותו.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וּשְׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

8 הלב רואה

על "דיברתי אני עם לבי" מונה המדרש את פעולות הלב: הוא רואה ("ולבי ראה הרבה"), שומע, מדבר, הולך ועוד. אדמו"ר הזקן מבין את "הלב רואה" כתפיסה של אלקות מצד הלב עצמו.

Kohelet Rabbah 1:16 קוהלת רבה א:ט"ז

דִּבְרַתִּי אֲנִי עִם לְבִי, הֵלֵב רוֹאֶה, שֹׁנֵאֲמֵר: וְלִבִּי רָאָה הֶרְבֵּה. הֵלֵב שׁוֹמֵעַ, שֹׁנֵאֲמֵר (מַלְכִּים א ג, ט): וְנָתַתְּ לְעֶבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ. הֵלֵב מְדַבֵּר, שֹׁנֵאֲמֵר: דִּבְרַתִּי אֲנִי עִם לְבִי. הֵלֵב הוֹלֵךְ, שֹׁנֵאֲמֵר (מַלְכִּים ב ה, כו): לֹא לְבִי הָלַךְ.

הֵלֵב נוֹפֵל, שֹׁנֵאֲמֵר (שְׁמוּאֵל א יז, לב): אֵל יִפֹּל לִב אָדָם עָלָיו. הֵלֵב עוֹמֵד, שֹׁנֵאֲמֵר (יחזקאל כב, יד): הִנֵּעַמְד לִפְנֵי. הֵלֵב שֹׁמֵחַ, שֹׁנֵאֲמֵר (תהלים טז, ט): לִכֹּן שִׂמְח לְבִי וַיִּגַּל כְּבוֹדִי. הֵלֵב צוֹעֵק, שֹׁנֵאֲמֵר (איכה ב, יח): צָעַק לָכֶם אֵל ה'. הֵלֵב מְתַנַּחֵם, שֹׁנֵאֲמֵר (ישעיה מ, ב): ...

I have spoken with my heart, saying: Behold, I have“ amassed and added wisdom, beyond all who were before me over Jerusalem; my heart has seen much wisdom and knowledge” (Ecclesiastes 1:16). “I have spoken with my heart” – the hearts sees, as it is stated: “My heart has seen much.” The heart hears, as it is stated; “Give your servant an understanding [shome’a] heart” (I Kings 3:9). The heart speaks, as it is stated: “I have spoken with my heart.” The ... heart goes, as it is stated: “Didn’t my

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

9 בקהלת רבה דפ"ז ע"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

והוא פ"א סי' ל"ח [א, טז]. [כ].

10 "דיברתי אני עם לבי לאמור..." הפסוק שעליו מבסס המדרש את רשימת כוחותיו של הלב.

Ecclesiastes 1:16 קהלת א' ט"ז

דברתי אני עם לבי לאמר אני הנה הגדלתי והוספתי חכמה על כל אשׁר־היה לפני עלי־רושׁלם ולבי ראה הרבה חכמה ודעת:

I spoke with my own heart, saying: 'Lo, I have gotten great wisdom, more also than all that were before me over Jerusalem'; yea, my heart hath had great experience of wisdom and knowledge

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 נק' חכמים עיני העדה

הגמרא דורשת את "אם מעיני העדה נעשתה לשגגה" (Numbers 15:24) על מנהיגי העם, ומשווה אותם לכהן שעיניו היפות מלמדות שאין צורך לבדוק את כל גופה. אדמו"ר חזקוני משתמש בכינוי כדי להראות שהשכל הוא "עיניו" של האדם.

Taanit 24a תענית כ"ד א

Bava Batra 4a:3 בבא בתרא ד' א' ג'

אמר לקה: אָנָּא הוא, אִי הוּא יִדְעָנָא דְהָרִי רַבִּנָּן כּוּלִי הָאִי, לֹא הָוָה קְטִילָנָא לְהוּ; הַשְׁתָּא מַאי תַּקְנִיתִּיה דְּהָוָה גְּבָרָא? אָמַר לְקַה: הוּא כִּבְּה אִוְרוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּקִתִּיב: "כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אִוֵּר", לֵךְ וְנִעְסֹק בְּאוּרוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּקִתִּיב: "וְנִהְרֹו אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם". אִיכָּא דְאָמְרִי, חֲכִי אָמַר לְקַה: הוּא סִימָא עֵינֵי שֶׁל עוֹלָם, דְּקִתִּיב: "וְהָיָה אִם מַעֲיִנִי הָעֵדָה", יֵלֶךְ וְיִתְעַסֵּק בְּעֵינֵי שֶׁל עוֹלָם, דְּקִתִּיב: "הִנְנִי מַחֲלִל אֶת מִקְדָּשִׁי, גָּאוֹן עֲצָכֶם מִחֲמַד עֵינֵיכֶם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Horayot 5b הוריות ה' ב

הערת קה"ת

ראה תענית כד, א. ב"ב ד, א. הוריות ה, ב. הנסמן במאמרי אדה"ז-פרשיות לעי רסד.

12 המוח עיקרו מיסוד המים והלחות

תניא, פרק ג, מסביר שהשכל של הנפש — חכמה, בינה ודעת — הוא "אב ואם" המולידים את האהבה והיראה לה. עוד נאמר שם, בשם עץ חיים, שער נ, שיסוד האש נמצא בלב, ואילו מקור המים והלחות הוא במוח. זו תמונת הנפש שעליה מסתמך כאן אדמו"ר חזקוני.

Tanya, Likkutei Amarim 3:11 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ג' י"א והצמאון, הוא מיסוד האש שבנפש האלהית, וקמו שפנתבו הטבעיים, וכן הוא בעץ חיים, שיסוד האש הוא בלב, ומקור המים והלחות מהמוח, וקמו שפנתבו בעץ חיים שער ג, שהיא בחינת חכמה שנקרא מים שבנפש האלהית.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תניא פ"ג בשם ע"ח ש"נ.

13 שהמים יורדים

כשם שהמים יוצאים ממקום גבוה וזורמים למקום נמוך, כך דברי תורה מתקיימים רק במי שהוא עניו. אדמו"ר חזקוני משתמש בדימוי ירידת המים כדי לתאר את כובד השכל.

Taanit 7a תענית ז' א

הערת קה"ת

ראה תענית ז, א.

14 כרשפי אש שלהבת י-ה

האהבה "עזה כמוות... רשפיה רשפי אש, שלהבת י-ה". אדמו"ר חזקוני משתמש בכך לתיאור אהבתו הלוהטת של הלב, העולה כלפי מעלה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח' ו'

שִׁימְנִי כַּחוֹתֶם עַל־לֶבְךָ כַּחוֹתֶם עַל־זְרוּעֶךָ כִּי־עֲזָה כַּמּוֹת אֶהְיֶה קִשָּׁה כִּשְׂאֻל קִנְיָה רִשְׁפֶּיהָ רִשְׁפֵי אֵשׁ שְׁלֹהֶבֶתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ח, ו.

15 מצרף לכסף וכור לזהב

"מצרף לכסף וכור לזהב, והוי' בוחן לבות". זיכור באש נמשל לכך שה' בוחן את הלב.

Proverbs 17:3 משלי י"ז ג'

מִצְרָף לְכֶסֶף וְכוֹר לְזָהָב וּבִחַן לְבוֹת ה'

The refining pot is for silver, and the furnace for gold; But the L-RD trieth the hearts.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יז, ג.

16 הגו סיגים מכסף

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם כה, ד.

17 הגו סיגים מכסף

"כאשר מסירים את הסיגים מן הכסף, נוצרת כלי לצורף." האש מפרידה את הפסולת, ואז אפשר לעצב את המתכת הטהורה.

Proverbs 25:4 משלי כ"ה ד'

הַגּוֹ סִיגִים מִכֶּסֶף וַיֵּצֵא לְצוּרֶף כְּלִי:

Take away the dross from the silver, and there cometh forth a vessel for the refiner

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 ונקדשתי בתוך

"ואתקדש בתוך בני ישראל." הטקסט מפנה למאמר הפותח בפסוק זה, להרחבה בנושא.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

And ye shall not profane My holy name; but I will be hal-
lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal-

low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 כי נשגב שמו לבדו

המילים כאן מצטטות את Psalms 148:13. הקטע מופיע למטה.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהִלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג.

פסוקה 3

20

וידבר הוי' אל משה במדבר סיני, באוהל מועד. מילות הפתיחה של מאמר שאליו מפנה הטקסט להרחבה בנושא זה.

Numbers 1:1 במדבר א':א

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד בְּאַחַד הַיָּמִים הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְאֶמְרָ:

AND THE L-RD spoke unto Moses in the wilderness of Sinai, in the tent of meeting, on the first day of the second month, in the second year after they were come out of the land of Egypt, saying:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 ונפש כי תקריב מנחה להו'.

"ונפש כי תקריב מנחה להו'". הטקסט מפנה לדיון בפסוק זה להרחבה בנושא זה.

Leviticus 2:1 ויקרא ב':א

וְנֶפֶשׁ כִּי־תִקְרִיב קֶרֶבֶן מִנְחָה לַה' סֶלֶת יִהְיֶה קֶרֶבֶנּוּ וְיִצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לִבְנָה:

And when any one bringeth a meal-offering unto the L-RD, his offering shall be of fine flour; and he shall pour oil upon it, and put frankincense thereon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 ובדיה ויושט המלך לאסתר

מאמר זה בתורה אור מכנה את האהבה הטמונה בכל יהודי "אסתר", מלשון הסתר: היא נמצאת בנקודה הפנימית של הלב, קיימת אצל כולם, אך לא כולם מוציאים אותה מן ההעלם אל הגילוי; בימות המשיח היא תתגלה אפילו בשכל ובחושים. הדבר מקביל לדרישת המאמר שהאלוקות תגיע לנקודת הלב.

הערת קה"ת

תו"א צד, א.

23 האהבה כרשפי אש

"כי עזה כמוות אהבה... רשפיה רשפי אש". הלבן שבציצית מסמל אהבה זו, הנוצרת כאש.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו

שִׁימֵנִי כַחֲתָם עַל־לִבִּי כַחֲתָם עַל־זְרוֹעִי כִּי־עֲזָה כְמוֹת אֱהָבָה קֶשֶׁה כְּשֶׁאוֹל קִנְאָה רִשְׁפֶּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שֶׁלֹּהֶבֶתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;

The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

24 דלכן נמשך ממוח בינה ותכלת מאבא

האר"י מסביר שיש ציציות תכלת, מבחינת חכמה של אימא, שהיא בינה של אבא, ויש ציציות לבנות, מבחינת בינה של אימא. הטקסט מצטט זאת כדי לבסס את השורש של הלבן בבניה ושל התכלת באבא.

Pri Etz Chaim, Gate of Fringes 4:7 פרי עץ חיים, שער הציצית ד':ז

ונחזור לענין, כי יש ד' ציצית, מן מוח חכמה דאמא, שהוא בינה דאבא כנ"ל, והם הנקרא ציצית תכלת. ויש ד' ציצית ממוח בינה דאמא, והם נקראים ציצית דלבן. ונבאר עתה, ענין ד' הציצית תכלת. והענין, כי הנה נת"ל, שהם יוצאין ממוח חכמה דאמא, שאינו אלא בינה דאבא כנ"ל, והיא כלולה מדי מוחין, שהם ד' שמות יה"ו, מלואים בדרך ע"ב ס"ג מ"ה בין. ואם תמנה מספר אותיותיהן, הם ל"א אותיות בלבד. כי כל א' מהם, יש בו ח' אותיות, כנגד ח' חוטים, שיש בכל ציצית מהן. אך הדי' שהוא יה"ו דב"ן, ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

25 ואבא יסד ברתא

הערת קה"ת מפנה לזohar III, 248a למילים האלה.

Zohar III, 248a זח"ג רמח, א

הערת קה"ת

ראה זח"ג רמח, א. רנו, ב. רנח, א. ת"ז תכ"א (סא, ב). תס"ט (קה, ב).

26 ואבא יסד ברתא

"הוי' בחכמה יסד ארץ": בחכמה, שהיא אבא, הוא ייסד את הבת, שהיא הארץ. קה"ת מביא מאמר זה בין כמה מקומות בוהר ובתיקונים שבהם הוא מופיע.

Tikkunei Zohar 61b:4-5 תקוני זוהר ס"א ב:ד-ה'

וכד אית בישראל משכילים בחכמה דאיהי י' מחשבה עלאה. ידעין לזרקא לה להאי אבנא דאיהי בת יחידה לההוא אתר דאתגורת בגין דברתא באבא אתעבידת. הה"ד י"י בחכמה יסד ארץ. בחכמה דאיהו אבא יסד ברתא דאיהי ארץ הדום רגליו וההוא חוט דילה איהו ו'. דאבנא דאיהי תגא. עטרי על רישיה עטרה דס"ת. ובגינה אתמר ודאשתמש בתגא חלף איהו כתר תורה ודאי. דתלת כתרין אינון כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. וכתר תורה (נ"א וכתר שם טוב) על גביהו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

27

"הוי' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה". יש להבין זאת כחכמה, אבא, המייסדת את ה"ארץ" — מלכות, הבת.

Proverbs 3:19 משלי ג':י"ט

ה' בְּחִכְמָה יִסַּד־אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 שימני כחותם

"שימני כחותם על לבך". אלו המילים הפותחות ביאור שהטקסט מפנה

אליו להרחבה בנושא זה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שִׁימֵנִי כְּחֹתֶם עַל־לֶפֶךְ כְּחֹתֶם עַל־רֹעֶךְ כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה
כְּשֶׁאוֹל קִנְאָה רָשָׁפִיחַ רָשָׁפִי אֵשׁ שֶׁלִּהְבֶּתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

29 אין פחד אלקים לנגד עיניו

"דברי העבירה אל הרשע שבתוך לבי: אין פחד מה' לנגד עיניו." אדמו"ר
הזקן מפרש זאת כפחד שנתר רק "לנגד העיניים", בשכל, ולא הגיע אל
הלב.

Psalms 36:2 תהילים ל"ו:ב

נְאֻם־פֶּשַׁע לְרָשָׁע בְּקֶרֶב לִבִּי אֵין־פֶּחַד אֱלֹקִים לְנֶגַד עֵינָיו:

Transgression speaketh to the wicked, methinks— There is
no fear of G-d before his eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, ב.

פסוקה 6

30 ציצית לשון נקבה

האריז"ל דורש את המילה "ציצית" מלשון הצצה, "מציצן מן החרכים", וכן
מלשון שערות, ומסביר ש"ציצ" הוא לשון זכר ו"ציצית" לשון נקבה,
בהתאם למקום שאליו נמשך כל אור. הטקסט מפנה את הקורא לפרק זה.

Pri Etz Chaim, Gate of Fringes 3:5-6 פרי עץ חיים, שער הציצית
ג:ה-ו

... ועד"ז יש חד קוצא דשערי, דתלייא מרישא דז"א עד רישא דנוקבא
במצח שלה ממש, כמ"ש בעי"ה בענין תפילין ש"י, וזהו דז"א הם שערות
שחורות, כנזכר באדרא והנה אותו קוצי דשערי דרישא דא"א, נקרא
ציץ לשון זכר, לפי שהוא מתפשט ונתלה עד רישא דז"א שהוא זכר.
אבל קוצי דשערי דרישא דעצמו דז"א, נקרא ציצית לשון נקבה, לפי
שהוא מתפשט ונתלה עד רישא דנוקבא והם בחי הציצית הג"ל, כי
הטלית עצמו הנה בחי אחרת כמ"ש: (ד) מכאן, שתפלה ש"י אינה כ"כ
חמורה כתפלה ש"ר. מפני שתפלה ש"י, הוא מאיר אל ראש ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

31 מציצן מן החרכים

האהוב "מציצן מן החרכים". אדמו"ר הזקן קורא את "מציצן" כצורת הפעיל
בזכר: הנותן, הגורם לאור לזרוח מבעד לפתחים צרים.

Song of Songs 2:9 שיר השירים ב:ט

דוֹמָה דודִי לְצִבִּי אוֹ לְעֶפֶר הָאֵילִים הִנֵּה־זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנוּ מִשְׁגִּיעִת מִן־
הַחֲלִנּוֹת מִצִּיץ מִן־הַחֲרָכִים:

My beloved is like a gazelle or a young hart; Behold, he
standeth behind our wall, He looketh in through the win-
dows, He peereth through the lattice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 לב נשבר רוח נשברה

"זבחי אלקים רוח נשברה; לב נשבר ונדכה, אלקים לא תבוה". הלב הנשבר
הוא ה"חרך" שדרכו נכנס האור מלמעלה.

Psalms 51:19 תהילים נ"א:יט

זְבַחִי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה לִבִּי־נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹקִים לֹא תִבּוֹה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a con-
trite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תהלים נא, יט.

33 פתחי לי

"פתחי לי, אחותי, רעייתי". קריאתו של ה' לישראל לעשות פתח לאורו.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב

אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֹר קוֹל דודִי דוֹפֵק פֶּתַח־לִי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי
שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טֵל קְנֻצוֹתִי רְסִיסֵי לֵילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh:
'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For
my head is filled with dew, My locks with the drops of the
'night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ה, ב.

34 בד"ה ועשית ציצן

המאמר על "ועשית ציצן זהב טהור" דורש את ציצן מלשון "נזרו יאיר",
"מציצן מן החרכים" והזריחה (נז): הארה וזיו. הוא מכנה זאת אהבה רבה
הבאה מלמעלה, בחינת אהרן, "זקן אהרן", ומסביר שאהרן, אחד משבעת
הרועים המפרנסים את ישראל, ממשיך אהבה רבה זו.

הערת קה"ת

ראה תנ"א פג, א.

35 ועשית ציצן זהב טהור

"ועשית ציצן זהב טהור, ופיתחת עליו פתוחי חותם קודש להו"י". אלו הן
מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו הטקסט מפנה.

Exodus 28:36 שמות כ"ח:ל"ו

וְעָשִׂיתָ צִיצִת זָהָב טָהוֹר וּפִתְחֹת עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַיהוָה:

And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon
it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 זקן אהרן

"כשמן הטוב על הראש, יורד על הזקן, זקן אהרן". זקנו של אהרן מזוהה עם
האהבה הגדולה הבאה מלמעלה.

Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב

כִּשְׁמֵן הַטּוֹב עַל־הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל־הַזָּקָן זָקֵן־אַהֲרֹן שֵׁי־רֵד עַל־פִּי מִדּוֹתָיו:

It is like the precious oil upon the head, Coming down upon
the beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the
collar of his garments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 בביאור ע"פ ויקח קרח

המאמר על "ויקח קרח", המתחיל ב"52a, רואה את מחלוקת קרח על טלית
שכולה תכלת ואת קנאתו בוקן אהרן כעניין אחד: זקן הכהן הגדול ממשיך

מלמעלה את האהבה רבה, כפי שעושים חוטי הציצית, שהם "שערות".

הערת קה"ת

ראה לקמן נב, א.

38 ויקח קרח

"ויקח קרח". אלו הן מילות הפתיחה של ההסבר שבו זקנו של אהרן נידון כעניין אחד עם חוטי הציצית.

Numbers 16:1 במדבר ט"ז:א'

וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִזְחָר בֶּן־קֹהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאֵב וְאֹן בֶּן־פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן:

Now Korah, the son of Izhar, the son of Kohath, the son of Levi, with Dathan and Abiram, the sons of Eliab, and On, the son of Peleth, sons of Reuben, took men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 ע"פ בהעלותך את הנרות

חלק זה של המאמר על "בהעלותך את הנרות" עוסק בעבודת ה' לשמה, ולא רק כדי להשביע את הצימאון אליו; הוא קושר זאת למילה בהעלותך ומתאר אהבה הנוולדת מהתבוננות, בקריאת שמע, בחושך המסתיר את האלוקות. זהו העיסוק באהבה רבה של אהרן שאליו מתייחס הטקסט.

הערת קה"ת

ראה לעיל ל, א ואילך.

40 בהעלותך את הנרות

"בהעלותך את הנרות". הדלקת המנורה בידי אהרן, הגידונה במאמר שאליו הטקסט מפנה כעניין אהבתו הגדולה של אהרן.

Numbers 8:2 במדבר ח"ב'

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest' the lamps, the seven lamps shall give light in front of the candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 וע"פ ועשית בגדי קדש

מאמר זה מסביר שאהרן, אחד משבעת הרועים, ממשיך אהבה רבה אל נשמות ישראל, ושכנודיו הם לבושים לאהבה זו; לכל נשמה יש לבושים של תורה ומצוות, הנוצרים מהמעשים שהאדם עושה ומכוונת לבו. זהו הקטע שאליו מתכוון הטקסט ב"6.6 במילים "כפי שנכתב שם".

הערת קה"ת

תו"א פב, א.

42 ועשית בגדי קדש לאהרן

"ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". המאמר בתורה אור על פסוק זה מסביר שבגדים אלה עשויים מן המצוות.

Exodus 28:2 שמות כ"ח:ב'

וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 הערת קה"ת מפנה לNumbers 16:1-18:32 למילים האלה.

Numbers 16:1-18:32 במדבר ט"ז:א'-י"ח:ל"ב

פסקה 7

44 פשטתי את כתנתי

תשובת הכלה לדפיקת אהובה: היא כבר פשטה את בגדיה ורחצה את רגליה. אדמו"ר הזקן מפרש את שתי טענותיה כשתי ההכנות לאור ה': לבושי המצוות וחשבון עוונותיו של האדם.

Song of Songs 5:3 שיר השירים ה:ג'

פֶּשֶׁטְתִּי אֶת־כְּתָנִי אֵיכָכָה אֶלְבָּשְׁנָה רְחֹצְתִי אֶת־רַגְלִי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם:

I have put off my coat; How shall I put it on? I have washed my feet; How shall I defile them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ה, ג.

45 פתחי לי

"אני ישנה ולבי ער; קול דודי דופק: פתחי לי". קריאת ה', שעליה משיבה כנסת ישראל בפסוק הבא.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב'

אֲנִי יֹשֶׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דָּוִד דּוֹפֵק פֶּתַח־לִי אַחֲתִי רְעִיתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טֵל קְנֻצוֹתַי רְסִיסֵי לֵלָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 להיות ממארי דחושבנא

הוזהר מכנה "בעלי חשבון" את אלה שבכל לילה, לפני השינה, עורכים חשבון של מעשי אותו יום, מתחרטים עליהם ומתפללים לרחמים. אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי לציון חשבון של כל החסרונות שבאדם.

Zohar III, 178a זח"ג קעח, א

הערת קה"ת

ראה זח"ג קעח, א.

47 תמיד לנגד עיניו

"כי פשעי אני אדע, וחטאתי נגדי תמיד". קה"ת מפנה לדברי דוד על כך שיש להעמיד את החטאים תמיד לנגד העיניים.

Psalms 51:5 תהילים נ"א:ה'

כִּי־פִשְׁעִי אֲנִי אֹדֵעַ וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד:

For I know my transgressions; And my sin is ever before me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תהלים נא, ה.

48 נבזה בעיניו נמאס

"נבזה בעיניו נמאס, ואת יראי הוי' יכבד". אדמו"ר הזקן משתמש במילים הראשונות לתיאור שפלותו של האדם בעיני עצמו.

Psalms 15:4 תהילים ט"ו:ד'

נִבְזָה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת־יְרֵאֵי ה' יִכְבֵּד נִשְׁבַּע לְהִרְעוֹת וְלֹא יִמָּר:

In whose eyes a vile person is despised, But he honoureth them that fear the L-RD; He that sweareth to his own hurt,

;and changeth not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים טו, ד.

פסוקה 8

49 תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן

קה"ת מפנה לדיון נרחב בפסוק ובמדרש הזה באור התורה של הצמח צדק על פרשת ואתחנן.

Devarim Rabbah 11:6 דברים רבה י"א:ו'

הערת קה"ת

דבר"ר יא, ו. ועלי"ק במסעי (צד, ד). וש"נ. [כ]. ראה בארוכה באוה"ת פ' ואתחנן ע"פ ואתחנן. ובספר הליקוטים ממאמרי הצ"צ ערך משה ע' א'תרפ ואילך.

50 ואתחנן

"ואתחנן אל הוי" בעת ההיא לאמרי": תחינתו של משה לעבור את הירדן, כשהמילה הראשונה בפסוק רומזת ל-515 התפילות.

Deuteronomy 3:23 דברים ג:כ"ג

וְאַתְּחַנֵּן אֶל־ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:

And I besought the L-RD at that time, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 ואתחנן התחנן משה שיכנס לארץ

המדרש אומר שמשה התפלל באותה שעה חמש מאות וחמש-עשרה פעמים, ולמד זאת מן הפסוק "ואתחנן אל הוי", שהערך המספרי של "ואתחנן" הוא 515. אדמו"ר הזקן שואל מדוע משה רצה כל כך לקיים מצוות מעשיות.

Devarim Rabbah 11:10 דברים רבה י"א:י'

פסוקה 9

52 אך הנה כתיב

בלקוטי תורה, אמור (34b), הדרגה השלישית של הקדושה יורדת לדרגת צדיק, יסוד, באמצעות קיום המצוות המעשיות, משום שהצדקה מחיה את רוח שפלי הרוח, ו"כל המצוות נקראות צדקה", כמו שנאמר "וצדקה תהיה לנו". בדומה לכך, במעלה נמשך האור ליסוד, ומשם למלכות, מקור העולמות התחתונים.

הערת קה"ת

ראה לעיל אמור לד, ב ובמ"מ לשם.

53 לבושו צדקה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט דימים נוראים.

54 וכמאורז"ל (פ"ק דב"ב)

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ט, ב.

55 על פסוק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ישעי' (סד, ה). [כ].

56 וכבגד עדים כל צדקותינו

"ונהי כולנו כטמא, וכבגד עדים כל צדקותינו". התלמוד מתבסס רק על דימוי הבגד, העשוי מחוטים רבים.

Isaiah 64:5 ישעיהו ס"ד:ה'

ונהי כטמא כלנו וכבגד עדים כל-צדקותינו ונבל כעלה כלנו ועוננו כרוח ישאנו:

And we are all become as one that is unclean, and all our righteousnesses are as a polluted garment; and we all do fade as a leaf, and our iniquities, like the wind, take us away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

רבי חנינא לומד מן הפסוק "וכבגד עדים כל צדקותינו", כשם שכל חוט מצטרף לבגד גדול, כך כל מטבע שניתן לצדקה מצטרף לסכום גדול. אדמו"ר הזקן מיישם את הדימוי על כל המצוות.

Bava Batra 9b:1 בבא בתרא ט"ב:א'

"משגשג ארחתיה דאימיה", משמיה דרבי אלעזר - מאי דכתיב: "וילבש צדקה כשרייו"? לומר לה: מה שריון זה - כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה - כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. רבי חנינא אמר מהקא: "וכבגד עדים כל צדקותינו"; מה בגד זה - כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול, אף צדקה - כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

58 כך כל המצוות הם בחינות לבושים

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה ג"כ ע"ח שד"מ, פ"ג.

59 פרטי הלכות כהררים התלוין בשערה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

חגיגה פ"א (י, א).

60 כהררים התלוין בשערה

המשנה אומרת שהלכות שבת, קרבנות החגים ומעילה הן "כהררים התלוים בשערה" — מעט מקרא והרבה הלכות. אדמו"ר הזקן משתמש בכך לתיאור הפרטים הרבים מספור של ההלכה.

Chagigah 10a:5 חגיגה י"א:ה'

הלכות שבת, חגיגות והמעילות — הרי הם כהררים התלוין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות. הדינין והעבודות הטהורות והטמאות ועריות — יש להן על מה שיסמכו, והן הן גופי תורה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

61 וצדקה תהי לנו

"והיא תהיה לנו צדקה אם נשמור לעשות את כל המצווה הזאת לפני ה' אלקינו". מן הפסוק הזה לומד אדמו"ר הזקן שכל המצוות נקראות צדקה.

Deuteronomy 6:25 דברים ו:כ"ה

וצדקה תהייה לנו כיינשמר לעשות את-כל-המצוה הזאת לפני Havayah אלקינו כאשר צונו:

And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the L-RD our G-d, as He hath commanded us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, כה.

62 בביאור ע"פ וספרתם לכם

ביאור נוסף זה על "וספרתם לכם... חמישים יום" מסביר שספירת העומר מושכת את השער החמישים, השער הכולל את כל השערים האחרים, בהדרגה, עד להשלמתו. כאן מפנה הטקסט לעניין "חשבון גדול".

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר יא, ד.

פסקה 10

63 חשבון גדול היינו למעלה בא"א

האריז"ל מסביר שבאריך אנפין המספרים מצטרפים ל"סכום גדול", באלפים, ואילו בדרגות הנמוכות יותר הם נעשים לסכום קטן, במאות ואף פחות. הטקסט מצטט זאת כדי למקם את ה"סכום הגדול" באריך אנפין.

Sefer Etz Chaim 13:5 עץ חיים י"ג:ה'

... ובאדרא קכ"ח אז מנהירו [דהאי חיוורתא] דילהון ירתין צדיקייא ת' עלמין כנז' שם ומנהירו דהאי חיוורא ירתי צדיקייא ת' עלמין דכסופין הה"ד ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר כי אע"פ שבהיותם למעלה בא"א הם בחשבון גדול של ד' מאות אלף הנה ברדתן למטה הם אז בחשבון מועט ואינן רק ד' מאות לבד ומהם נהרין צדיקייא בעלמא דאתי וז"ס ארבע מאות שקל כסף כי הנה הוי"ה זאת הוא במילוי יודין שהם גי' ע"ב וגי' חסד שהוא כסף כנודע ולכן הם בחי' שקל כסף. ועוד כי הנה כסף הוא לבן והוא ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

64 ולגדולתו אין חקר

"גדול הוי' ומהולל מאוד, ולגדולתו אין חקר". הפסוק מתאר גדולתו שהיא למעלה מהשגה, כ"סכום הגדול" של אריך אנפין.

Psalms 145:3 תהילים קמ"ה:ג'

גְּדוֹלַת ה' וּמַהֲלֵל מְאֹד וּלְגִדְלוֹתָיו אֵין חֶקֶר:

Great is the L-RD, and highly to be praised; And His greatness is unsearchable

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, ג.

65 ואתה מרובות קדש

"ואתה מרובות קודש". אלו מילות הפתיחה של מאמר שאליו מפנה הטקסט להרחבה בנושא זה.

Deuteronomy 33:2 דברים ל"ג:ב'

וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינִי בָּא וְנֹרָח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פָּאָרָן וְאַתָּה מִרְכַּבֶּת קֹדֶשׁ יִמְיִינוּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 גבי מאה שנה כו' עד ברזא דמאה ברכאן דכל יומא

על "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" אומר הוזהר שהמאה כוללת הכול, "בסוד מאה ברכות שבכל יום". הטקסט מצטט זאת כדי לבסס את

ה"סכום הגדול" הכולל את הכול.

Zohar, Chayei Sara 5:23-6:28 ספר הזהר, חיי שרה ה':כ"ג-ו':כ"ח

The hundred forms a unit because the Holy One is united with the highest and most mysterious by the secret of the hundred benedictions pronounced each day. Similarly the number twenty symbolises the unity of the Thought with the Jubilee. Hence the singular shanah (year). Whereas the seven years correspond to the seven lower realms that issue separately from the mysterious supernal essence, and which, though they also form, in a sense, a unity, diverge in respect of the categories of justice and mercy into diverse ... sides and paths. This

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 11

67 מבלי אשר לא ימצא

"גם את העולם נתן בלבם, מבלי שיוכל האדם למצוא את המעשה שעשה ה' מראש ועד סוף". אדמו"ר הזקן מפרש את הפסוק כמתייחס לטשטוש המכוון בין "ראשית" ל"סוף" בבריאה.

Ecclesiastes 3:11 קהלת ג:יא

אֶת־הַכֹּל עָשָׂה יְפָה כְּעֵתוֹ גַּם אֶת־הָעֵלֶם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא־יִמָּצֵא הָאָדָם אֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר־עָשָׂה הָאֱלֹקִים מֵרֵאשִׁי וְעַד־סוֹף:

He hath made every thing beautiful in its time; also He hath set the world in their heart, yet so that man cannot find out the work that G-d hath done from the beginning even to the .end

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ג, יא.

68 ע"פ ויהי מספר בני ישראל

המאמר על הפסוק "והיה מספר בני ישראל" מלמד שהאדם הוא עולם קטן: כשם שבעולם יש ארבעה יסודות — אש, אוויר, מים ועפר — כך הם קיימים גם בנפש האדם. הוא מפרש את קהלת ג, יא, "גם את העולם נתן בלבם", כך שכל העולם תלוי באדם, כאשר הוא מתקן את ארבעת היסודות שבו.

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר ה, א ואילך.

69 והיה מספר בני ישראל

"והיה מספר בני ישראל כחול הים". אלו הן מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Hosea 2:1 הושע ב:א'

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר־יֵאמָר לָהֶם לֹא־עָמִי אַתֶּם יֵאמָר בְּנֵי־אֱלֹהִי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye .are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 ארץ ממנה יצא לחם

"הארץ, ממנה יוצא לחם, ותחתיה נהפך כאשר". הדרגה הנמוכה ביותר, הארץ, מצמיחה את מה שמקיים את האדם.

Job 28:5 איוב כ"ח:ה'

אַרְץ מִמֶּנָּה יֵצֵא־לֶחֶם וְתַחְתֶּיהָ נִהְפֵּךְ כְּמוֹ־אֵשׁ:

As for the earth, out of it cometh bread, And underneath it is turned up as it were by fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, ה.

71 סוף מעשה במחשבה תחלה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט לכה דודי.

72 נעוץ תחלתן בסופן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סיי פ"א, מ"ז.

73 נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן

"עשר ספירות בלי מה: סופן נעוץ בתחילתן ותחילתן בסופן, כמו שלהבת הקשורה בגחלת." אדמו"ר חזקוני מיישם זאת על כל מעשיו של ה', שאין להם התחלה או סוף קבועים.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א"ז:

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

74 אתם נצבים

"אתם ניצבים היום כולכם לפני הוי' אלקיכם." אלה מילות הפתיחה של מאמר שאליו מפנה הטקסט להרחבה בנושא זה.

Deuteronomy 29:9 דברים כ"ט:ט'

אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׂכֵטֵיכֶם וְקִנְיֹנֵיכֶם וְשָׂרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:

Ye are standing this day all of you before the L-RD your G-d: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even ,all the men of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך

"אז יבקע כשחר אורך... וצדקתך תלך לפניך; כבוד הוי' יאספך." אדמו"ר

הזקן מפרש את "כבוד" כלבוש שאוסף את האדם ועוטף אותו.

Isaiah 58:8 ישעיהו נ"ח:ח'

אֲזַיְכַּע כְּשַׁחַר אֹרֶךְ וְאַרְכָּתְךָ מִהֲרָה תִצְמַח וְהָלַךְ לִפְנֵיךָ צִדְקָה כְּבוֹד ה' יֵאֲסָפֶךָ:

Then shall thy light break forth as the morning, And thy healing shall spring forth speedily; And thy righteousness shall go before thee, The glory of the L-RD shall be thy rearward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נח, ח.

76 ר"י קרא למאני מכבדותא

הגמרא מספרת שרבי יוחנן כינה את בגדיו "מכבדיי", ולכן הקפיד שלא להשחית אותם. מכאן שכבוד הוא תכונתו של לבוש.

Bava Kamma 91b:11 בבא קמא צ"א ב:י"א

וְדִלְמָא בְּגָדִים שְׂאֵנִי, דְּפָסִידָא דְּלֹא הָדָר הוּא! כִּי הָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן קָרִי [לְהוּ] לְמֵאנִי[ה] "מִכְבְּדוּתִי", וְרַב חֲסִידָא כִּד הָהּ מְסַגֵּי בִּינִי הֵימְנִי (וְהִגָּא) [וְהִגָּי] - מְדַלִּי לְהוּ לְמֵאנִיָּה, אָמַר: זֶה מַעְלָה אֲרוּכָה, וְזֶה אֵינּוּ מַעְלָה אֲרוּכָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ק צא, ב. וש"נ.

77 סד"ה זאת חנוכת המזבח

כאן מוסבר שכבוד הוא תוספת הארה בדרך של מקיף, שיש להמשיכה תחילה כדי שיחוד חדש יוכל להתהוות; מתנות הנשיאים בחנוכת המזבח ניתנו "לכבוד ולתפארת", וגם הקטורת המשיכה מקיפים. זוהי משמעות הכבוד שהמאמר מחיל על לבושי המצוות.

הערת קה"ת

לעיל פ' נשא כט, ב.

78 נקי בשם מצוה סתם

בתניא, פרק ל"ז, מוסבר שהשלמות של ימות המשיח תלויה במעשינו כעת, מפני שמצווה ממשיכה את אור אין סוף לתוך דברים גשמיים מותרים, כגון קלף של תפילין או כספי צדקה שלא נגזלו. עוד נאמר שם שלאורך הירושלמי הצדקה נקראת סתם "המצווה", משום שהיא העיקרית שבמצוות המעשיות.

Tanya, Likkutei Amarim 37:19 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים

ל"ז:י"ט

וּבְזֶה יוֹכֵן מַה שֶּׁהַפְּלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֵם לְבִרְכָּהּ בְּמֵאד מֵאֵד בְּמַעֲלֵת הַצִּדְקָה, וְאָמְרוּ שִׁשְׁקוּלָהּ כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת, וּבְכָל תִּלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי הִיא נִקְרָאת בְּשֵׁם "מִצְוָה" סָתָם, כִּי כֵן הָיָה הָרָגֶל הַלְשׁוֹן לִקְרֹא צִדְקָה בְּשֵׁם "מִצְוָה" סָתָם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֵיקַר הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְעוֹלָה עַל כּוֹלָנָהּ, שֶׁכּוֹלֵן הֵן רַק לְהַעֲלוֹת נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית לַה', שֶׁהִיא הִיא הַמְקַיֵּמַת אוֹתָן, וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן לִכְלֹל בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבֶּשׁ בָּהֶן, וְאֵין לָהּ מִצְוָה שֶׁנֶּפֶשׁ הַחַיּוּנִית מִתְלַבֶּשֶׁת ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

בכל תלמוד ירושלמי (תניא פל"י).

79 ה' שומרך ה' צלך

"הוי' שומרך; הוי' צלך על יד ימינך." הגגת ה' מתוארת כמחסה המקיף את

האדם, בדומה ללבוש.

Psalms 121:5 תהילים קכ"א:ה'

ה' שִׁמְרֶךָ ה' צִלְךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ:

The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy right hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קכא, ה.

פסוקה 14

80 וזאת תורה האדם

דברי דוד בתפילתו: "וזאת תורת האדם". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כאהבה ויראה המתגלות בתוך האדם.

II Samuel 7:19 שמואל ב ז:י"ט

הערת קה"ת

שמואל-ב ז, יט.

פסוקה 15

81 ואין זאת אלא יראה

הזוהר מדבר על "הכרת הנקרא זאת", שדרכו נעשה הדין, כמו בפסוק "בזאת תדע כי אני הווי". הטקסט מביא זאת כדי לבסס את זיהויה של "זאת" עם יראה.

Zohar, Bo 5:111-120 ספר הזוהר, בא ה:קי"א-ק"כ

82 בזאת יבא אהרן אל הקדש

"בזאת יבוא אהרן אל הקודש: בפר בן בקר לחטאת". אדמו"ר הזקן מזהה את "זאת" עם יראה.

Leviticus 16:3 ויקרא ט"ז:ג'

בזאת יבא אהרן אל־הקדש בפר בן־בקר לחטאת ואיל לעלה:

Herewith shall Aaron come into the holy place: with a young bullock for a sin-offering, and a ram for a burnt-offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 שש שנים תזרע שדך

"שש שנים תזרע שדך, ושש שנים תזמור כרמך, ואספת את תבואתה". כאן הפסוק נקרא כמתייחס ללימוד המשנה והתלמוד, הנאסף לתוך הנשמה.

Leviticus 25:3 ויקרא כ"ה:ג'

שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך ואספת את־תבואתה:

Six years thou shalt sow thy field, and six years thou shalt prune thy vineyard, and gather in the produce thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כה, ג.

84 שש . . משנה

לקוטי תורה, בהר (40d), מפרש את "שש שנים תזרע שדך" על ששת סדרי המשנה, ואת "שש שנים תזמור כרמך" על התלמוד — הטעמים והדיונים שבמשנה.

הערת קה"ת

כנ"ל בהר (מ, ד). [כ].

85 ותלמודו בידו

בעולם הבא אומרים: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". אדמו"ר הזקן מביא זאת ביחס ללימוד שנאסף ונשמר בנשמה.

Pesachim 50a:7-8 פסחים נ א:ז-ח'

וְשִׁמְעֵתִי שְׁהִיוּ אוֹמְרִים: אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ. וְשִׁמְעֵתִי שְׁהִיוּ אוֹמְרִים: הָרוּגִי מַלְכוּת אֵין אָדָם יְכוּל לַעֲמֹד בְּמַחֲצֵתָן. (וּמָאן) נִינְהוּ? אֵילִימָא רַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְיָרִיו — מִשּׁוּם הָרוּגִי מַלְכוּת וְתוֹ לָא? אֵלָּא: הָרוּגִי לֹד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים נ, א. וש"נ.

86 כפי' בהר ע"פ כי תבואו אל הארץ

המאמר על "כי תבואו אל הארץ" בפרשת בהר מסביר (40b ff) שכמו שהלחם מקיים את הגוף כשהוא נספג באיבריו, כך התורה צריכה להיספג באיברי הנפש ולהתאחד עמה; והוא מביא את המאמר "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". זהו איסוף הלימוד אל תוך הנפש.

הערת קה"ת

לעיל מ, ב ואילך.

פסוקה 16

87 שהתינוק בבטן אמו מלמדין אותו

הגמרא אומרת שלעובר במעי אמו מלמדים את כל התורה, וכשהוא יוצא לאוויר העולם בא מלאך, מכה אותו על פיו וגורם לו לשכוח את כל התורה. אדמו"ר הזקן מסביר את מטרת הלימוד והשכחה הללו.

Niddah 30b:21-22 נדה ל"ב:כ"א-כ"ב

וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, שְׁנֵאָמַר: "וַיּוֹרְנִי וַיֹּאמֶר לִי יְתֻמָּךְ דְּבָרִי לְבָךְ שְׁמוֹר מִצְוַתִּי וְחִיָּהּ", וְאוֹמַר: "בְּסוּד אֱלֹהִים עָלַי אֶהְיֶה". מֵאֵי "וַיּוֹמְרִי"? וְכִי תֵימָא נִבְיָא הוּא דְקָאָמַר, תָּא שְׁמַע "בְּסוּד אֱלֹהִים עָלַי אֶהְיֶה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה ל, ב.

88 ואח"כ משכחין ממנו

לקראת סוף פרשת מצורע מביא לקוטי תורה את דברי הגמרא (סוף הפרק הראשון של עבודה זרה): לעולם ישלש אדם לימודו — "ליגרא איניש" — אף שהוא שוכח ואף שאינו מבין את מה שהוא אומר, מפני שעיקר העבודה הוא להרבות כלים, כלומר אותיות התורה, כדי שהאור יימשך ויישאר.

הערת קה"ת

ועי' לעיל סו"פ מצורע [כה, ב] ברישא ליגרא איניש. [כ]. ראה אוה"ת שה"ש עב. ועוד. ובארוכה בלקו"ש ח"ה ע' 13 ואילך.

89 בד"ה שחורה אני ונאווה

המאמר על "שחורה אני ונאווה" מכנה את הנשמות שעדיין לא ירדו לגוף ולנפש הבהמית "בנות ירושלים". לפני ירידתן הן עומדות בביטול וכוללות לגמרי באור אין סוף, כדברי אליהו: "לפניו עמדתי". המאמר מתאר את מצב הנשמה לפני הלידה, כאשר, כדברי המאמר הזה, מלמדים אותה את התורה כולה.

Song of Songs 6:3 שיר השירים ו:ג'

אֲנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי הָרְעָה בְּשׁוֹשְׁנִים:

I am my beloved's, and my beloved is mine, That feedeth 'among the lilies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לקמן שה"ש ו, ג, ה, ד.

90 שחורה אני ונאווה

"שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים". אלו מילות הפתיחה של מאמר שהטקסט מפנה אליו להרחבה בנושא זה.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א':ה'

שחורה אני ונאווה בנות ירושלים כאהלי קדר כידיעות שלמה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 18

91 פתחי לי

"פתחי לי, אחותי, רעיתי". הפתיחה צריכה לבוא מלמטה, מבחירתו של האדם עצמו.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה':ב'

אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ה, ב.

92 משכני אחריו נרוצה

"משכני אחריו נרוצה; הביאני המלך חדריו". הטקסט מפרש את לשון העבר כלימוד של הנשמה לפני לידתה, שמושך אותה אל ה' לאחר מכן.

Song of Songs 1:4 שיר השירים א':ד'

משכני אחריו נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך נופירה דדיך מזון מישרים אהבוך:

Draw me, we will run after thee; The king hath brought me into his chambers; We will be glad and rejoice in thee, We will find thy love more fragrant than wine! Sincerely do they love thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, ד.

93 חדר ר"ת

קה"ת מפנה לחיבור הקבלי מאורי אור, לפי סדר האותיות, בערך ח', לעניין הפירוש של "חדר" כראשי תיבות חסד, דין, רחמים.

הערת קה"ת

ראה מא"א אות ח, ס"ו ביאיר נתיב. ראה גם לקמן פ' בלק עא, ב.

94 ובדעת חדרים ימלאו

"ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים". הדעת ממלאת את ה"חדרים" — המדות — באור השכל.

Proverbs 24:4 משלי כ"ד:

ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים:

And by knowledge are the chambers filled With all precious .and pleasant riches

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כד, ד.

95 התורה היא מפתחות הפנימיות

המילים כאן מצטטות את Shabbat 31a:6. הקטע מופיע למטה.

Shabbat 31a:6 שבת ל"א א':ו'

שוב מעשה בגוי אחד שבא לפני שמאי. אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת! דחפו באמת הבנן שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: דעלה סני לחברה לא תעביד — זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא, זיל גמור.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת לא, א.

96 התורה היא מפתחות הפנימיות

מי שיש לו תורה אך אין לו יראת שמים דומה לגובר שנמסרו בידיו המפתחות הפנימיים, אך לא המפתחות החיצוניים. הטקסט מכנה את התורה "המפתחות הפנימיים", הפותחים את חדריו הפנימיים של ה'.

Shabbat 31b:1 שבת ל"א ב':א'

יראת שמים, דומה לגובר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, כהי צייל? מכריו רבי ינאי: חבל על דלית לקה דרמא ותרעא לדרמא עביד. אמר רב יהודה: לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו, שנאמר: "והאלקים עשה שיראו מלפניו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

97 בד"ה אדם כי יקריב מכם

בדרוש על "אדם כי יקריב מכם" מוסבר ש"אדם... יקריב" פירושו המשכה מלמעלה, מן היחודא עילאה: אתערותא דלעילא המעוררת את נשמת האדם שלמטה ו"מקרבת" אותה. התעוררות זו מגיעה רק לנפש האלקית, "חלק אלוקה ממעל". שם מפנה הטקסט להרחבה בעניין "אחריו נרוצה".

הערת קה"ת

לעיל פ' ויקרא ב, ד.

פסוק 19

98 הקב"ה מניח תפלין ומצלי

רבי יצחק לומד מן הפסוק "נשבע הוי' בימינו ובזרוע עוזו" שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין. בסיום נאמר שהמצוות הן ממש שלו.

Berakhot 6a:17-18 ברכות ו' א':י"ז-י"ח

אמר רבי אבין בר רב אדא, אמר רבי יצחק: מנזן שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין שנאמר: "נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו". "בימינו" — זו תורה, שנאמר: "מימינו אש דת למו", ובזרוע עזו — אלו תפילין, שנאמר: "הי עז לעמו יתן".

Rab Abin b. Rab Adda said in the name of R. Isaac : Whence is it that the Holy One, blessed be He, lays Tefillin ? As it is said, "The L-rd hath sworn by His right hand, and by the arm of His strength" (Is. Ixii. 8). "By His right hand" means Torah ; as it is said, "At His right hand was a fiery law unto them" (Deut. xxxiii. 2); "by the arm of His strength" means ... Tefillin, as it is said, "The L-rd will give strength unto

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ו, א, ז, א.

99 ומצלי

הגמרא לומדת מן הפסוק "בית תפילתי" שהקדוש ברוך הוא מתפלל, ושואלת מהי תפילתו. הטקסט מביא זאת לצד עניין התפילין, כדי להראות שהמצוות הן של ה' עצמו.

Berakhot 7a ברכות ז' א

100 וזאת תורת האדם

"וזאת תורת האדם". אהבה ויראה הן "תורת האדם" — התורה כפי שהיא מתלבשת באדם.

II Samuel 7:19 שמואל ב ז:י"ט

ותקטן עוד זאת בעיניך אדני ה' ותדבר גם אל־בית־עבדך למרחוק וזאת תורת האדם אדני ה'

And this was yet a small thing in Thine eyes, O L-rd GOD; but Thou hast spoken also of Thy servant's house for a great while to come; and this too after the manner of great men, O L-rd GOD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 סד"ה צאינה וראינה

מעט לפני "צאינה וראינה בנות ציון, במלך שלמה" מסביר המאמר ששורש התורה הוא "מדבר", שלמעלה מבחינת אדם, ומשם היא נמשכת ככתר על הראש; לאחר מכן הוא מפרש את "מלך שלמה" כמלך שהשלים שלו, המחבר את אור אין סוף עם העולמות המוגבלים. זהו הביאור ל"וממדבר מתנה" שאליו מתייחס כאן הטקסט.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש כב, א.

102 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה". מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה־לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 וממדבר מתנה

"וממדבר מתנה". הפסוק נקרא כתורה שניתנה במתנה מן ה"מדבר" — בחינה שלמעלה מן האדם.

Numbers 21:18 במדבר כא:י"ח

באר חפרוה שרים קרוה נדיכי העם מחקק במשענתם וממדבר מתנה: The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 ולא ישב אדם שם

"בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם". המדבר מייצג בחינה שלמעלה ממדרגת "אדם".

Jeremiah 2:6 ירמיהו ב:ו

ולא אמרו איה ה' המעלה אתנו מארץ מצרים המוליד אתנו במדבר בארץ ערבה ושוחה בארץ ציה וצלמות בארץ לא־עבר בה איש ולא־ישב אדם שם:

Neither said they: 'Where is the L-RD that brought us up Out of the land of Egypt; that led us through the wilderness, through a land of deserts and of pits, through a land of drought and of the shadow of death, through a land that no man passed through, and where no man dwelt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' ב, ו.

105 בזח"א עמוד קכ"ו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כנראה הכוונה לזהר גדול דפוס קרימונא.

106 שימני כחותם

"שימני כחותם על לבך". מילות הפתיחה של הסבר שאליו מתייחס הטקסט, העוסק ביראה כמקור לשמירת האיסורים.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שימני כחותם על־לבך כחותם על־רועך כיעצה כמות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 ולא תתורו אחרי לבבכם

"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות הוי' ועשיתם אותם". ראיית הציצית, חוסי האהבה והיראה, מזכירה את לבוש המצוות שממנו הם נמשכים.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

והיה לכם לציצת וראיתם אותו וזכרתם את־כל־מצות ה' ועשיתם אתם ולא־תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר־אתם זנים אחריהם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, לט.

108 רחצתי את רגלי

"רחצתי את רגלי, איככה אטנפם?" השאננות של מי שסבור שהתשובה שלו כבר הושלמה.

Song of Songs 5:3 שיר השירים ה:ג

פשטתי את־כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את־רגלי איככה אטנפם:

I have put off my coat; How shall I put it on? I have washed my feet; How shall I defile them

שדרשה רבי יצחק איפער ממרינה, מקומיכן מה הוון אמרין, רבי ברכיה בשם ר' יצחק ממקום בית המקדש נבראת האורה הה"ד (יחזקאל מג, ב): "והנה כבוד אל"י ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים רבים והארץ האירה מכבודו" ואין כבודו אלא בהמ"ק היך דאת אמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו וגו'":

Rabbi Shimon ben Yehotzadak asked Rabbi Shmuel bar Nahman, saying to him: 'Since I have about you that you are a master of aggada, [I ask you:] from what was the light created?' He said to him: 'It [the verse] teaches that the Holy One blessed be He wrapped himself in it like a garment, and the aura of its radiance shone from the end of the world to its end.' He said it to him in a whisper. He said to him: 'It is an ... explicit verse: "Wrapped in

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

114 ולבושי כתלג חיור

חזונו של דניאל על עתיק יומין: "לבושו לבן כשלג, ושער ראשו כצמר נקי". דימוי נוסף ללבוש הלבן העליון.

Daniel 7:9 דניאל ז:ט

הנה היות עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב לבושה כתלג חור ושער ראשו כצמר נקא כרסיה שבכין די-נור גלגלוהי נור דלק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ז, ט.

115 שהקב"ה מתעטף בטלית לבנה

הערת קה"ת מפנה לRosh Hashanah 17b למילים האלה.

Rosh Hashanah 17b ראש השנה י"ז ב

הערת קה"ת

ראה ר"ה יז, ב וחי' אגדות מהרש"א שם. וכ"ה הגירסא בענף [עץ יוסף] בב"ר [פ"ג, ד] והן בויק"ר פל"א [ו] שוח"ט [קד, א] כלה"ט. ובפע"ח שי הציצית רפ"ג ב' מדרש. ועל"ק (מו, סע"ב) מביא החדא"ג של מהרש"א הובא זה הלשון מסי' ישן מחכמת המקובלים והמקור משוח"ט הג"ל. ועל"ק כאן (מו, סע"ב). [כ].

116 שהקב"ה מתעטף בטלית לבנה

האריז"ל מסביר שהטלית היא האור המקיף של ז"א, "כמו שאמרו במדרש, שהקדוש ברוך הוא התעטף בטלית לבנה" — אור גדול מכדי שנוכל להשיגו. המאמר מביא את המדרש הזה כדי לבאר את שורש המצוות.

Pri Etz Chaim, Gate of Fringes 3:3 פרי עץ חיים, שער הציצית ג:ג: והנה יש מקיף א' שהוא מקיף אל כל הז"א, וז"ס הטלית שאמרו עליו במדרש שנתעטף הקב"ה בטלית לבנה, כשאמר ויעבור. והנה אין בנו כח להשיג קדושת אור גדול של המקיף הזה, ולכן נקרא תשמיש מתשמישי קדושה ואינו נזרק. אבל הציצית יש בהן קצת השגה, ולכן נקרא תשמיש מצוה כנודע:

Pri Etz Chaim (Public Domain)

והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם וגו' למען תזכרו וגו'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 ואפי' כל העולם כולו

השבועה שמשיבועים את הנשמה לפני לידתה: "תהי צדיק ואל תהי רשע; ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע".

Niddah 30b:25 נדה ל' ב:כ"ה

ומה היא השבועה שמשיבועים אותה? תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך "צדיק אתה" — הנה בעיניך כרשע. והוי יודע שהקדוש ברוך הוא טהור, ומשרתיו טהורים, ונשמה שנתן בה טהורה היא. אם אתה משמרה בטהרה — מוטב, ואם לאו — הריני נוטלה ממך.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה ל, ב.

110 ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים

"למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלהיכם". הזכירה השנייה — קיום מצוות עשה — שבאמצעותה אהבה ויראה מתעלות לקדושה.

Numbers 15:40 במדבר ט"ו:מ'

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם:

that ye may remember and do all My commandments, and be holy unto your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 20

111 קיצור הענין

בהערת קה"ת מצוין שתמצית זו מופיעה גם בכרך כתבי"ד 1064, אוסף מאמרי אדמו"ר הזקן. באף אחד מכתבי"היד אין כאן הגהות של הצמח צדק, והסגנון מעיד שהתמצית היא משל אדמו"ר הזקן עצמו, ולא של הצמח צדק.

הערת קה"ת

קיצור זה נמצא גם בבוך 1064, שהוא מאמרי אדמו"ר, בכל הכת"י אין הגהות מהצ"צ, וכן נראה מהסגנון שזה הוא מכ"ק אדמו"ר ולא מכ"ק הצ"צ.

112 עוטה אור כשלמה

"מתעטף באור כבשמלה, נוטה שמים כיריעה". הלבוש העליון שהוא השורש של המצוות.

Psalms 104:2 תהילים ק"ד:ב'

עטה-אור כשלמה נוטה שמים כיריעה:

Who coverest Thyself with light as with a garment, who stretchest out the heavens like a curtain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, ב.

113 עוטה אור כשלמה

המדרש מסביר שאור הבריא יצא כאשר הקדוש ברוך הוא התעטף בו כבלבוש, ומביא את הפסוק "מתעטף באור כבשמלה". בהוצאת קה"ת מציינים שבנוסח המדרש המובא ב"ענף יוסף" נאמר "טלית לבנה".

Bereshit Rabbah 3:4 בראשית רבה ג:ד'

... העולם ועד סופו אמרה ליה בלחישא מקרא מלא הוא (תהלים קד, ב): "עטה אור כשלמה" ואת אמרת לי בלחישא אתמהא א"ל כשם ששמעתי בלחישא כך אמרתי לך בלחישא. א"ר ברכיה אלולי

117 חלוקא דרבנן

הגמרא מתארת את החלוק של תלמיד חכם, שצריך לכסות את כל גופו. בהוצאת קה"ת מביאים אותה כמקור למונח "חלוקא דרבנן" — הלבוש של החכמים.

Bava Batra 57b:9 בבא בתרא נ"ז ב:ט'

בְּעָא מִינְיָה רַבִּי יוֹחָנָן מְרַבֵּי בְּנֵאָה: חֲלוּק שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם – כִּיצַד? כָּל שְׂאִין בְּשָׂרוֹ נִרְאָה מִתְחַתִּיו. טְלִית שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם – כִּיצַד? כָּל שְׂאִין חֲלוּקוֹ נִרְאָה מִתְחַתִּיו טַפַּח. שְׁלֶחֶן שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם – כִּיצַד? שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי גְדִיל, וְשְׁלִישׁ גְּלָאי – וְעֶלְיוֹ קְצָרוֹת וְיֶרֶק. וְטַבְעָתוֹ מִבְּחוּץ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ב"ב נו, ב.

פסקה 21

118 ד' נימין . . בי חוטי תכלת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

טושי"ע או"ח ריש סי"א.

פסקה 23

119 דעקימת שפתים הוה מעשה

בעניין המגדף, הגמרא אומרת ש"עקימת שפתיו הוי מעשה". הטקסט מחיל זאת על לימוד תורה הנאמר בקול, ולכן הוא מצווה שבמעשה.

Sanhedrin 65a:10-12 סנהדרין ס"ה א:י"ב

מְגַדֵּף, מָאי מַעְשָׂה אֵיכָא? עֲקִימַת שְׁפָתָיו הֲוִי מַעְשָׂה. בְּעַל אוֹכ, מָאי מַעְשָׂה אֵיכָא? הִקְשַׁת זְרוּעוֹתָיו הֲוִי מַעְשָׂה. וְאַפִּילוּ לְרַבְּנָן? וְהַתְנָא: אֵינוּ חַיִּיב אֱלָא עַל דְּכָר שֵׁישׁ בּוֹ מַעְשָׂה, כְּגוֹן זִיבוּחַ, קִישוּר, וְנִיסוּר, וְהַשְׁתַּוְּאָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין סה, א. ב"מ צ. ב. אוה"ת נח ע' 1232.

120 דעקימת שפתים הוה מעשה

רבי יוחנן סובר שמי שמנהיג בקול בהמה חסומה חייב, משום ש"עקימת פיו הוי מעשה". קה"ת מציין זאת לצד סנהדרין כמקור לדיון זה.

Bava Metzria 90b:13-14 בבא מציעא צ' ב:י"ג-י"ד

אִיתְמַר: חֲסֻמָּה בְּקוֹל וְהִנְהִיגָה בְּקוֹל? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיִּיב, רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: פְּטוּר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיִּיב, עֲקִימַת פִּיו הֲוִי מַעְשָׂה. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: פְּטוּר, קָלָא לָא הֲוִי מַעְשָׂה. אִיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ:

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

121 הן הם גופי תורה

רבן שמעון בן גמליאל אומר שדיני הקדשות, תרומות ומעשרות "הן גופי תורה". הטקסט מדגיש את המילה "גופי": הדינים עוסקים בדברים גשמיים.

Shabbat 32a:9-10 שבת ל"ב א:ט'-י

תְּנִיא, רַבִּי יִשְׁמְעֵאל בֶּן אֶלְעָזָר אֹמַר: בְּעוֹן שְׁנֵי דְכָרִים עֲמֵי הָאֲרָצוֹת מְתִים — עַל שְׁקוּרִין לְאָרוֹן הַקּוֹדֵשׁ "אֲרָנָא", וְעַל שְׁקוּרִין לְבֵית הַכֶּנֶסֶת "בֵּית עַם". תְּנִיא רַבִּי יוֹסִי אֹמַר: שְׁלִשָּׁה בְּדָקִי מִיתָה נִבְרָאוּ בְּאִשָּׁה, וְאִמְרִי לָהּ: שְׁלִשָּׁה דְּבָקִי מִיתָה: נִדָּה וְחֻלָּה וְהַדְלָקַת הַנֵּר. חֲדָא כְּרַבִּי

אֶלְעָזָר וְחֲדָא כְּרַבְּנָן. תְּנִיא רַבֶּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמַר: הַלְכוֹת הַקֶּדֶשׁ, תְּרומות ומעשרות — הֵן הֵן גּוּפֵי תוֹרָה,

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת לב, א. ועוד.

122 כמ"ש הארז"ל שקדושת הטלית

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה פע"ח שער הציצית פ"ג.

123 שקדושת הטלית

הארז"ל מסביר שהטלית היא האור המקיף הגדול — הטלית הלבנה שבה התעטף הקדוש ברוך הוא, שאין לנו יכולת להשיג את קדושתה, ואילו בציצית יש לנו אפשרות להשיג במידה מסוימת. הטקסט מביא זאת כדי להדגיש את קדושתה הגדולה יותר של הטלית.

Pri Etz Chaim, Gate of Fringes 3:3 פרי עץ חיים, שער הציצית ג:ג'

והנה יש מקיף אי שהוא מקיף אל כל הז"א, וז"ס הטלית שאמרו עליו במדרש שנתעטף הקב"ה בטלית לבנה, כשאמר ויעבור. והנה אין בנו כח להשיג קדושת אור גדול של המקיף הזה, ולכן נקרא תשמיש מתשמישי קדושה ואינו נזרק. אבל הציצית יש בהן קצת השגה, ולכן נקרא תשמיש מצוה כנודע:

Pri Etz Chaim (Public Domain)

124 אין בטלית הגשמי שום קדושה כלל ומותר להשתמש בה

אפשר להשליך חוטי ציצית שניתקו, שכן אין קדושה בעצם מצווה זו; אך כל עוד הם מחוברים לטלית אסור להשתמש בהם לשום דבר, משום כבוד המצווה. הטקסט מסביר את הדיון על פי הקדושה הנסתרת של הטלית.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 21:1 שולחן ערוך, אורח חיים כ"א:א'

כדת מה לעשות בציציות שנפסקו ובטליתות ישנים. ובו ד סעיפים: חוטי ציציות שנפסקו יכול לזורקן לאשפה מפני שהוא מצוה שאין בגופה קדושה אבל כל זמן שהם קבועים בטלית אסור להשתמש בהם כגון לקשור בהם שום דבר וכיוצא בזה משום ביוז מצוה [וי"א דאף לאחר שנפסקו אין לנהוג בהם מנהג בזיון לזורקן במקום מגונה אלא שאינן צריכין גניזה [כל בו הלכות שבת] ויש מדקדקין לגונן והמחמיר ומדקדק במצות תע"ב [מהרי"ל הלכות ציצית] [וע"ל סי' תרס"ד סעיף ח' ט']:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

125 אין בטלית הגשמי שום קדושה . . משא"כ בציצית כשרים

קה"ת מפנה לדיון נרחב של הרבי בלקוטי שיחות, כרך 33, עמ' 96, הערה 17, על ההבחנה הזאת בין הטלית, שאין בה קדושה, לבין ציצית כשרות.

הערת קה"ת

טושי"ע או"ח רסכ"א. ראה בארוכה בלקוטי"ש-לג ע' 96 הערה 17.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Pri Etz Chaim (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Sefer Etz Chaim (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלוש המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/9

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק